

Economisch-Statistische Berichten

Het Nederlandsch Overzee Instituut

★

Prof. Dr H. Thierry

De tekorten bij het
Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds

★

M. de Willigen

Het bodempensioen volgens S.-E.R.-advies

★

Drs J. Don

Integratiepogingen in Latijns Amerika

(II)

★

Drs J. L. Wage

Trekt het rookgordijn op?

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1920

WOENSDAG 24 MAART 1954

beschikbare krachten

Meester in de R. m. keuze-vak

BELASTINGRECHT

zoekt plaatsing in bedrijf of op accountantskantoor. Brieven onder no. ESB 12-1, Bur. v.d. bl., Postbus 42, Schiedam.

vacatures

HANDELSKANTOOR TE ROTTERDAM zoekt als medewerker op het secretariaat een

JONG JURIST

met belangstelling voor economische- en arbeidsproblemen. Boekhoudkundige kennis is gewenst, omdat hij ook controle zal moeten uitoefenen op de naleving van prijsvoorschriften.

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen onder no. 1085 aan Adv. Bur. van Staal & Co., Postbox 1061, Rotterdam.

De **Nationale Coöperatieve Raad**

vraagt een

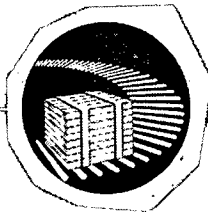
jurist

vereisten:

leeftijd niet boven 30 jaar
brede maatschappelijke belangstelling
gemakkelijke omgangsvormen
goed stylist
enige kennis van de landbouw

Brieven met uitvoerige inlichtingen te richten aan de *Nationale Coöperatieve Raad*, Groenhovenstraat 3, Den Haag.

verladen
INTERN TRANSPORT- EN EXPEDITIE VRAAGSTUKKEN



ALD VERLADEN EN EXPEDITIE VRAAGSTUKKEN
KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS, SCHIEDAM

Zo ziet het
maandblad
VERLADEN
er uit. (Zie
pag. 220 van
ESB 17-3-54)

Vraagt gratis
proefnummer

Administratie
Postbus 42
SCHIEDAM



R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam - Rotterdam - 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Adverteer in de E.-P.B.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W*
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam.*

Redactie-adres voor België: *Dr J. Geluck, 'Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor *Westzeedijk, Rotterdam-W.*

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3):*

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „*Vacatures*” en „*Beschikbare krachten*” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

Het Nederlandsch Overzee Instituut

Na de eerste wereldoorlog ontwikkelde Nederland zich meer en meer tot een industrieel exportland. En reeds tijdens de tweede wereldoorlog liet het zich aanzien, dat ons land niet alleen op die weg zou moeten voortgaan, doch dat het zich geheel opnieuw zou moeten oriënteren. Het zou zich als industrieel exportland van een bredere afzetbasis moeten verzekeren om zijn economische activiteit zoveel mogelijk te kunnen stabiliseren. Daarom werd reeds tijdens de bezetting de oprichting van het Nederlandsch Overzee Instituut voorbereid. De overtuiging, dat voor een zo zeer op het internationale verkeer en op de overzeese betrekkingen aangewezen land een grondige kennis van die landen, waarmede het door de scheepvaart in verbinding staat, een gebiedende noodzakelijkheid vormt, deed de Voorzitter van de Kamer van Koophandel te Rotterdam en de Voorzitter van de Raad van Beheer van de Nederlandsche Vereeniging voor Hooger Onderwijs in de Economische Wetenschappen besluiten, het Nederlandsch Overzee Instituut op te richten. De stichtingsacte, die op 30 April 1945 te Rotterdam werd gepasseerd, vermeldt als voornaamste taak van deze Nederlandse instelling: „het bestuderen van vreemde landen, het bevorderen van de economische en culturele betrekkingen met het buitenland en het verlenen van medewerking aan instellingen, die hetzelfde doel beogen”.

Het ligt niet op de weg van het N.O.I., het werk van reeds bestaande diensten op verwant gebied te dubleren en zelf de verzameling van gegevens in de volle omvang ter hand te nemen. Wel wil het N.O.I. zich, aan de hand van beschikbare gegevens en zo mogelijk door eigen onderzoek dóór middel van studiereizen, een zelfstandig oordeel vormen over vragen van geografische, economische, sociale en culturele aard, welke zich ten aanzien van het buitenland voordoen. In het bijzonder geldt dit ten aanzien van de economische en sociale structuur van andere landen.

Het N.O.I. stelt zulke onderzoeken op eigen initiatief in en publiceert de resultaten in de reeks „Rapporten en

Mededelingen”, alsmede in het Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. Het verricht echter ook onderzoeken — uiteraard van vertrouwelijke aard — in opdracht en ten dienste van het bedrijfsleven. Ten behoeve van het marktonderzoek en de afzet kunnen deze economisch-geografische vooronderzoeken van groot belang zijn. Een algemeen economisch- en sociaal-geografisch structuuronderzoek is ook niet zonder belang voor het kiezen van de punten, van waar de afzetactiviteit zal moeten worden ontwikkeld. Het structuuronderzoek dient steeds de basis te zijn, waarop iedere marktanalyse voor een bepaald artikel moet steunen, zowel met betrekking tot de buitenlandse handel, als met betrekking tot scheepvaart en luchtvaart. Enerzijds verricht het N.O.I. zulke onderzoeken op eigen initiatief, waarbij het zuiver wetenschappelijke problemen betreft, anderzijds gaat het om de praktische toepassing van de resultaten der onderzoeken in het directe belang van het bedrijfsleven.

Werkzaamheden in opdracht van het bedrijfsleven — zoals korte informaties en rapporten over andere landen, marktgebieden, zee- en luchthavens — dragen steeds een vertrouwelijk karakter. Voor deze werkzaamheden worden aan de belanghebbenden de kosten in rekening gebracht. Voor donateurs en begunstigers worden deze werkzaamheden kosteloos verricht, tenzij het gaat om bijzondere opdrachten van grote omvang.

In verband met de uiteenlopende belangstelling van het bedrijfsleven voor de verschillende landen werden reeds onmiddellijk enkele dochter-instituten in het leven geroepen, dan wel later uit een afdeling van het N.O.I. geformeerd. De taak dezer sub-instituten is echter in hoofdzaak van voorlichtende en bemiddelende aard; zij hebben enigermate het karakter van Kamers van Koophandel. Van de aanvang af heeft het evenwel in de bedoeling gelegen, dat het daartoe volledig uit te rusten N.O.I. als wetenschappelijk research-instituut het nodige economisch- en sociaal-geografische onderzoekingswerk, zo nodig in samenwerking met de sub-instituten, uitvoert.

Rotterdam.

Prof. W. E. BOERMAN.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Het Nederlandsch Overzee Instituut, door Prof. W. E. Boerman	223	Bedrijfseconomische notities:	
		Bouwkassen, door Drs Th. M. Scholten en Drs R. Slot	239
De tekorten bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, door Prof. Dr H. Thierry	225	Internationale notities:	
Het bodempensioen volgens S.-E.R.-advies, door M. de Willigen	229	Tinovereenkomst Indonesië - Verenigde Staten	241
Integratiepogingen in Latijns Amerika (II), door Drs J. Don	233	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ...	242
Trekt het rookgordijn op?, door Drs J. L. Wage	235	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Februari 1954, door Dr L. Delmotte	243
London Letter, door Henry Hake	238	Statistieken:	
		Emissies in 1954	244
		Werkloosheid in Nederland	244
		Bankstaten	244

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Prof. Dr H. THIERRY, De tekorten bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Eind 1953 verscheen de Tiende Wetenschappelijke Balans van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds per 31 December 1949. Het totale tekort bedroeg toen volgens deze balans f 2.385 mln. Dit geeft echter een te gunstig beeld. De inmiddels aangenomen wijzigingen in de Pensioenwet 1922 en de salarisverhogingen sedert 31 December 1949 maken het tekort op dit moment nog ca f 3 mrd groter. Schrijver bespreekt enige oorzaken die tot het tekort hebben geleid, zoals het salaris-dienstjarenstelsel met doorsneepremie, waarbij wordt gestreefd naar een „totale-corps-evenwicht” tussen verleende aanspraken en verlangde bijdragen, waarbij uitgegaan wordt van een constant corps, met constant blijvende verhouding naar leeftijds- en sexegroepen en een constant blijvende salaris-opbouw; andere oorzaken zijn o.a. de gedeerde rente op het bestaande vermogenstekort, gedeerde baten wegens te laag gestelde bijdragen. Ten slotte behandelt schrijver de mogelijkheden tot sanering van de toestand van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds bij behoud en bij wijziging van het thans geldende financieringsstelsel.

M. DE WILLIGEN, Het bodempensioen volgens S.-E.R.-advies.

In zijn vergadering van 26 Februari jl. heeft de Sociaal-Economische Raad het advies inzake de wettelijke ouderdomsverzekering vastgesteld. In dit artikel wordt voornamelijk aandacht geschonken aan hetgeen in het advies wordt gezegd over de hoogte der uitkeringen en het tempo van invoering, waarbij één der overgangsregelingen, welke schrijver het meest aanbevelenswaardig toeschijnt, nader wordt toegelicht. Schrijver acht het verschil in uitkering voor gehuwden en ongehuwden te groot voor de bejaarden die naast hun bodempensioen over weinig inkomen uit andere bronnen zullen beschikken. Schrijver behandelt vervolgens de twee overgangsregelingen die de S.-E.R. heeft ontworpen, gebaseerd op de overgangsperiode van vijf jaar. De eerste regeling houdt in, dat ze ingaat op 1 Januari 1955 en dat gedurende overgangsperiode het bodempensioen bestaat uit een niet voor aftrek vatbaar gedeelte dat jaarlijks groter wordt en een voor het aftrek vatbaar gedeelte. Op het voor aftrek vatbare gedeelte wordt (bij gehuwden) de helft van de andere inkomsten in mindering gebracht. Van dit eigen inkomen komt f 300 niet voor inkomensaf trek in aanmerking. De tweede regeling wijkt in zoverre slechts van de eerste af, dat het deel van het eigen inkomen dat is vrijgesteld van inkomensaf trek, in het eerste jaar f 300 bedraagt, welk bedrag na drie jaarlijkse verhogingen met f 100 van het vijfde jaar af constant blijft op f 600.

Drs J. DON, Integratiepogingen in Latijns Amerika (II).

Dit artikel sluit aan op een uiteenzetting over integratiepogingen in Latijns Amerika in „E.-S.B.” van 17 Maart jl. In 1953 sloten Paraguay en Ecuador zich aan bij het Argentijns-Chileense Unieverdrag. De zuiver economische betekenis van de tot nu toe door Argentinië afgesloten unieverdragen is zeer twijfelachtig. De verdragen moeten echter worden gezien als verkapte pogingen van President Peron politieke vrienden te krijgen, die willen meewerken aan een verenigd Latijns Amerika, waarin Argentinië de belangrijkste rol speelt. De behaalde successen zijn nog van geringe betekenis wegens de onbelangrijkheid van de landen die tot het unieverdrag zijn toegetreden. Men

dient echter rekening te houden met de mogelijkheid, dat Argentinië er in de naaste toekomst in slaagt het aantal deelnemers aan het verdrag uit te breiden met landen, die in economisch en politiek opzicht belangrijker zijn dan Ecuador en Paraguay. Hierbij denke men speciaal aan Columbia en Venezuela. Dan zou een blok ontstaan met een niet weg te cijferen economische en politieke betekenis; een blok tevens, dat als voornaamste tegenspeler de Verenigde Staten zou krijgen.

Drs J. L. WAGE, Trekt het rookgordijn op?

Het feit, dat 1953 een dalend binnenlands verbruik van sigaretten in de Verenigde Staten te zien heeft gegeven, waardoor een meer dan twintigjarige traditie van jaarlijkse stijgingen van 4 tot 6 pCt onderbroken werd, heeft — volgens de vakbladen van de tabakshandel — enige „geruststellende” oorzaken. Tegenover een stijging in de kosten van levensonderhoud stond een aanmerkelijke daling der overwerklozen. Voorts werd in 1953 door alle grote fabrikanten een prijsverhoging doorgevoerd. Ten slotte heeft een stijging in het marktaandeel der King Size sigaretten tot gevolg, dat het tabaksverbruik per gerookte sigaret is toegenomen. Tot in het derde kwartaal van 1953 heeft de sigarettenindustrie niet willen toegeven, dat de „health talk” rondom het sigarettenroken iets te maken zou hebben met de dalende tendentie in het verbruik. Schrijver gaat uitvoerig in op de reclamecampagnes van verschillende sigarettenfabrikanten, waarin argumenten m.b.t. de gezondheid worden gelanceerd. Thans heeft het Tobacco Industry Research Committee besloten het onafhankelijk en onpartijdig medisch onderzoek ter zake van het sigarettengebruik financieel te ondersteunen.

— SOMMAIRE —

Prof. Dr H. THIERRY, Le déficit de la Caisse Générale des Pensions Civiles.

L'auteur expose quelques raisons qui ont provoqué le déficit de la Caisse Générale des Pensions Civiles aux Pays-Bas ainsi que les possibilités d'assainissement existant dans l'éventualité du maintien ou de la modification du système de financement actuel.

M. DE WILLIGEN, La pension de base d'après l'avis du Conseil Economique et Social.

L'auteur examine dans l'avis du Conseil Economique et Social au sujet de l'assurance vie légale les dispositions concernant le montant des allocations ainsi que le rythme d'exécution. Il donne ensuite une explication plus détaillée d'une des mesures transitoires.

Drs J. DON, Tentatives d'intégration en Amérique Latine (II).

Cet article, qui fait suite à celui paru dans l'„E.-S.B.” du 17 courant, traite de l'adhésion de deux pays d'Amérique Latine au Traité d'Union chilo-argentin.

Drs J. L. WAGE, Le rideau de fumée se dissipe-t-il?

L'auteur décrit les campagnes de publicité entreprises par les fabricants américains de cigarettes. Ceux-ci mettent surtout l'accent sur des arguments de vente intéressant la santé. L'auteur expose ensuite les efforts accomplis pour mettre fin à des campagnes publicitaires de ce genre.

De tekorten bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds

Eind 1953 verscheen de Tiende Wetenschappelijke Balans van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds per 31 December 1949, opgemaakt ingevolge het bepaalde in artikel 24 der Pensioenwet 1922. Deel I bevat de „Beschouwingen”, deel II de „Actuariële techniek”.

Voor de beoordeling van de financieel-actuariële toestand van een pensioenfonds heeft men aan de boekhoudkundige jaarbalans betrekkelijk weinig. Er moet een balans worden opgemaakt rustend op verzekeringswiskundige grondslagen. Deze balans heeft men de ietwat aanmatigende naam van „wetenschappelijke” balans gegeven; „actuariële” of „wiskundige” balans zou bescheidener en juist zijn geweest. Men verstaat er in het algemeen onder een publicatie, waarvan de kern gevormd wordt door een balans, die enerzijds de actuariële contante waarde van de toekomstige verzekeringsverplichtingen en anderzijds de actuariële contante waarde van de daarmee samenhangende toekomstige vorderingen, hetzij afzonderlijk, hetzij per saldo, weergeeft. Zij is gebaseerd op een bepaalde rentevoet en houdt rekening met het levens- of sterfterisico.

De financiële toestand van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds, zoals deze uit de cijfers en beschouwingen der Tiende Wetenschappelijke Balans naar voren treedt, is wel zeer zorgwekkend. Het tekort is in de loop der jaren zodanig aangegroeid, dat het aanwezige vermogen zelfs niet meer toereikend is — er komt f 73 mln aan tekort — om de verplichtingen jegens de rechthebbenden, voor wie geen premie meer wordt betaald, te dekken (dit betreft dus de pensioenen, die reeds zijn ingegaan en de in uitzicht gestelde pensioenen). De premiereserve is gestegen tot bijna het drievoud van het bedrag van het fondsvermogen. Dit is de toestand op 31 December 1949; de huidige toestand, vooral ook na de jongste wijzigingen in de Pensioenwet 1922 en de loons- en salarisverhogingen, is ongetwijfeld aanzienlijk ongunstiger.

Enkele cijfers.

Om een globale indruk te geven van de bedragen, waarom het hier gaat, laten we hier volgen de Verkorte Tiende Wetenschappelijke Balans per 31 December 1949 van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds betreffende de *burger-deelgerechtigden* (de militair-deelgerechtigden zijn dus buiten beschouwing gelaten):

Beleggingen	f 1.386.000.000	Premiereserve	f 3.566.000.000
Contante waarde kortingen	P.M.	Contante waarde toekomstige beheers- en administratiekosten	f 70.000.000
Vermogenstekort betreffende de burger-deelgerechtigden ..	f 2.250.000.000		
	f 3.636.000.000		f 3.636.000.000

In de vooronderstelling dat het aanwezige vermogen allereerst dient tot dekking der aanspraken van deelhebbers, voor wie niet meer wordt bijgedragen (de, zgn. premievrije aanspraken), kan dit tekort worden gespecificeerd als in de tabel in de rechterkolom.

Vergelijkt men dit tekort met die, geconstateerd op voorafgaande wetenschappelijke balansen, dan ziet men duidelijk de sterke toeneming.

Tekorten op de wetenschappelijke balansen van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (burger-gedeelte)

(in miljoenen guldens)			
¹ / ₁ -1922	181,6	³¹ / ₁₂ -1935	13,4
³¹ / ₁₂ -1927	138,3	³¹ / ₁₂ -1937	183,9
³¹ / ₁₂ -1929	88,3	³¹ / ₁₂ -1939	394,4
³¹ / ₁₂ -1931	63,0	³¹ / ₁₂ -1945	882,0
³¹ / ₁₂ -1933	69,7	³¹ / ₁₂ -1949	2.250,0

	Contante waarde aanspraken	Contante waarde dekking	Vermogenstekort
a. Premievrije aanspraken			
1. Ontslagenen (met uitzicht op O. en I. pensioen) f 92.000.000			
2. Toekomstige nabestaanden gepensioneerden f 142.000.000			
3. Pensioen trekkenden f 1.225.000.000			
	f 1.459.000.000	f 1.386.000.000	f 73.000.000
b. Actieve deelgerechtigden (niet-vrijwillig deelgerechtigden)	f 4.316.000.000	f 2.640.000.000	f 1.676.000.000
c. Vrijwillig deelgerechtigden voor wie nog premie wordt betaald ¹⁾	f 19.000.000	f 9.000.000	f 10.000.000
d. In de toekomst nieuw aan te stellen actieve deelhebbers ²⁾	f 3.042.000.000	f 2.621.000.000	f 421.000.000
e. Voorlopig gepensioneerde onderwijzers	f 2.000.000	f 2.000.000	—
f. Contante waarde toekomstige beheers- en administratiekosten	f 70.000.000	—	f 70.000.000
	f 8.908.000.000	f 6.658.000.000	f 2.250.000.000 ³⁾

Deze vergelijking geeft echter nog een te gunstig beeld. In de laatste wetenschappelijke balans heeft men nl. enige waarderingsgrondslagen gewijzigd. Was de negende balans gebaseerd op een rentevoet van 3 pCt, de balans per 31 December 1949 steunt op een rentegrondslag van 3½ pCt. Hoewel de gemiddelde rente-opbrengst op de balansdatum bijna 3¼ pCt bedroeg, heeft men toch gemeend deze hogere rentebasis te mogen aannemen, in de verwachting van een verbetering van de rentestand op de kapitaalmarkt in de op de balansdatum volgende naaste toekomst. In hoeverre dit geoorloofd is, zal de toekomst moeten leren; wij zijn hierop niet geheel gerust. Had men de berekeningen per 31 December 1949 gebaseerd op een rentevoet van 3 pCt dan zou een aanmerkelijk groter tekort tevoorschijn zijn gekomen. Ziet men af van de veranderingen in de andere waarderingsgrondslagen, dan zou bij deze rentebasis het tekort circa f 900 mln groter zijn geweest.

Daartegenover kan worden gesteld, dat de waardering van het vermogen, voor zover in effecten belegd, op 31 December 1953 tot een niet onbelangrijk gunstiger uitkomst zou hebben geleid dan die per 31 December 1949. Over de omvang van dit meer gunstige resultaat staan ons echter geen cijfers ter beschikking.

Het voorafgaande heeft alleen betrekking op de burger-deelgerechtigden in het Pensioenfonds.

Wat de *militair-deelgerechtigden* betreft, zij allereerst in herinnering gebracht, dat van deze categorie alleen de gezinspensioenen uit het fonds worden betaald. Hierdoor ontbreekt bij een belangrijke discrepantie tussen werkelijke en verwachte sterfte de automatische compensatie, die bij de burger-deelgerechtigden aanwezig is door het feit, dat zowel eigen- als gezinspensioenen uit het fonds worden betaald. Verder maken de in het algemeen korter durende militaire loopbaan, het grotere leeftijdsverschil tussen man en vrouw en de veel sterker wisselende omvang van het militaire apparaat een scheiding tussen de balans betreffende het burger-gedeelte en die

¹⁾ Hieronder vallen de ontslagenen, die gebruik hebben gemaakt van het recht hun verzekering van gezinspensioenen voort te zetten.

²⁾ Uitgaande van de veronderstelling, dat het personeelcorps op den duur juist op de huidige sterkte zal worden gehandhaafd, betekent deze groep, bij handhaving van het huidige ontoereikende bijdragepercentage, ook een aanmerkelijke verliespost.

³⁾ Hiervan heeft ca f 1.250.000.000 betrekking op de pensioenaanspraken, verworven krachtens diensttijd, volbracht vóór 31 December 1949.

betreffende het militair-gedeelte wenselijk. Voor het be-ramen van saneringsmaatregelen is dit zelfs onvermijdelijk.

Ten aanzien van de militair-deelgerechtigden heerst een gebrek aan voldoende statistisch materiaal. De Tiende Wetenschappelijke Balans vermeldt, dat de benodigde gegevens omtrent pensioengrondslagen en leeftijden van actieve, met-uitzicht-ontslagenen en gepensioneerde militairen ook per 31 December 1949 nog niet aan de administratie van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds konden worden ontleend; de achterstand door de tweede wereldoorlog kon nog niet worden ingehaald. Ook omtrent de omvang van nieuw aan te stellen militair personeel tast men bij de betrokken ministeries thans nog volkomen in het duister. Evenals in de Achtste en Negende Wetenschappelijke Balans werden daarom slechts berekeningen gemaakt ten aanzien van de contante waarde der aanspraken wegens *lopende* gezinspensioenen en *lopende*, behouds- en verhogingsverzekeringen van gezinspensioenen. Een raming van de contante waarde van de *toekomstige* gezinspensioenen van *gepensioneerde* en *actieve* militairen en de met uitzicht op pensioen ontslagenen werd dus niet gemaakt.

Het vermogenstekort met betrekking tot de *lopende* pensioenen der militairen bedroeg per 31 December 1949 f 33,7 mln. Voor de weergave van de positie van het militair-gedeelte is hieraan echter weinig waarde toe te kennen. Iets meer zegt de opmerking, dat men met een tekort van circa f 135 mln zou moeten rekenen, indien men aannam, dat de aanspraken van het corps militair-deelgerechtigden hetzelfde beeld zouden vertonen als die van het corps burger-deelgerechtigden. Telt men dit tekort bij het reeds vermelde tekort van het burger-gedeelte, groot f 2.250 mln, dan wordt het totale tekort f 2.385 mln. Ook dit cijfer is echter nog veel te gunstig.

De inmiddels aangenomen *wijzigingen in de Pensioenwet 1922* en de *salarisverhogingen sedert 31 December 1949* maken het tekort op dit moment nog enige milliarden groter. In de Tiende Wetenschappelijke Balans wordt vermeld, dat de wijzigingen in de pensioenregelingen der overheidsdienaren, zoals deze voorgesteld werden in publicatie no 7 van de Staatscommissie voor de Pensioenwetgeving ⁴⁾, alsmede de financiering van de toeslagregeling, een contante waarde vertegenwoordigen van ruim f 2 mln. De Nederlandse gemeenschap zal dus, ten einde de pensioenaanspraken van haar ambtenaren te dekken, een tekort van ruim f 4.385 mln (f 2.250 mln + f 135 mln + f 2.000 mln) hebben te overbruggen.

Dit tekort zal nog aanmerkelijk toenemen door de vervanging van het absolute pensioenmaximum door het „degressieve stelsel”. Hierdoor is weggenomen de enige remwerking op een ongebreidelde divergentie tussen de lasten en de baten betreffende pensioenaanspraken, voortvloeiende uit salarisverhogingen, die aanvankelijk niet konden worden voorzien.

Nog geen rekening is gehouden met de salarisverhogingen sinds 31 December 1949, waarvan die per 1 Jan. 1953 en 1 Jan. 1954 niet onaanzienlijk zijn. Over het bedrag, waarmee het tekort uit dien hoofde nog zou aangroeien, staan ons helaas geen cijfers ter beschikking. Het komt ons voor, dat hiermee tenminste nog wel een miljard gemeoid zal zijn.

De in het voorafgaande gereleveerde cijfers tonen wel duidelijk aan, dat ten aanzien van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds van een noodtoestand kan worden gesproken. Voordat wij enige wegen ter oplossing bespre-

⁴⁾ Thans zijn de voorstellen vrijwel alle in de wijziging der Pensioenwet 1922 verwezenlijkt.

ken, eerst een enkel woord over de voornaamste oorzaken van het tekort.

Enige oorzaken van de tekorten.

Wij willen slechts bij de belangrijkste oorzaken stil staan. Wij gaan bijv. voorbij aan de nadelen, ontstaan door de voorlopige onderwijzerspensionering, de vervroegde pensionering op 55 jarige leeftijd en de abnormaal sterke pensionering tussen 1931 en 1936 als gevolg van de salariskortingen en afvloeiingsmaatregelen.

1. *Het openingstekort.*

Dit is ontstaan doordat bij de invoering van de Pensioenwet 1922 aanspraken werden toegekend, waarvoor geen dekking was gestort. Dit betreft in hoofdzaak de toekomstige eigen pensioenen van de op 1 Juli 1922 reeds in dienst zijnde ambtenaren. Deze worden wel uit het fonds betaald, maar hiervoor zijn door het Rijk geen bijdragen aan het fonds verschuldigd (art. 157). Aanvankelijk werden de pensioenen van deze ambtenaren door het Rijk aan het fonds gerestitueerd. In 1929 is daarvoor in de plaats gekomen de verplichting tot betaling ener annuïteit. *Op de hoogte dezer annuïteit is echter voortdurend bezuinigd.* In 1929 had zij moeten bedragen f 34,5 mln gedurende 54 jaar, doch met het oog op het voordeel⁵⁾, dat het fonds uit nieuw aan te stellen ambtenaren zou trekken, werd dit gereduceerd tot f 31,5 mln. Drie jaar later werd deze annuïteit tot f 28,4 mln en in 1935 tot f 25,4 mln teruggebracht. Wel werd de duur toen met 9 jaar verlengd tot Juli 1991, doch dit leverde geen voldoende compensatie op, daar f 25,4 mln minder is dan de rente van de uitstaande schuld.

2. *Het salaris-dienstjarenstelsel met doorsneepremie.*

Elders ⁶⁾ hebben wij uitvoerig uiteengezet waarom met dit, in de Pensioenwet 1922 neergelegde stelsel, de kiem voor de insolventie van een fonds is gegeven ⁷⁾. De wet laat geen ruimte voor het leggen van een organisch verband tussen de te verlenen aanspraken en de daarvoor te verlangen bijdragen, noch per individu, noch per groep van — t.a.v. het te verzekeren risico — gelijksoortige individuen. Er wordt slechts gestreefd naar een „totale-corps-evenwicht” tussen verleende aanspraken en verlangde bijdragen. Het systeem van de doorsneepremie brengt mee, dat het fonds voordeel heeft van de stortingen voor jong-toetredenden (deze zouden met lagere bijdragen kunnen volstaan), maar dat bij toetreding boven zekere leeftijd nadeel voor het fonds ontstaat. Dit maakt dus dat de leeftijdsopbouw van het ambtenarencorps zo ongeveer constant moet blijven.

Hiermee komen wij op een aantal voorwaarden, die vervuld moeten zijn, wil het „totale-corps-evenwicht” bewaard kunnen blijven. De berekeningen in de wetenschappelijke balans gaan dan ook van een aantal vooronderstellingen uit, waarvan wij de in dit verband voornaamste noemen.

a. *De hypothese van het constante corps.*

Ten aanzien van de omvang van het corps deelgerechtigden wordt voorondersteld, dat deze na voortdurende vernieuwing constant zal worden en blijven. Men neemt dus aan, dat de, van jaar tot jaar in omvang constante, intredingen de uittredingen, vóór of bij pensionering,

⁵⁾ Volgens de Tiende Wetenschappelijke Balans leveren de in de toekomst aan te stellen nieuwe deelgerechtigden een *nadeel* op van f 421 mln.

⁶⁾ Zie „Pensioen- en spaarfondsen in de private sector van het economisch leven”, blz. 68 e.v., Alphen a. d. Rijn 1952.

⁷⁾ Zie ook: Jac. Olie Jr. „Enkele beschouwingen over het pensioenprobleem”, een artikelreeks verschenen in „De Verzekeringbode” van 1953 (ook afzonderlijk uitgegeven), in het bijzonder: § 5 „Principiële bezwaren tegen pensioenregelingen van het salaris-dienstjaren-type”.

compenseren. Als uitgangspunt heeft men de waarnemingen gedurende de jaren 1935 t/m 1939 genomen.

b. Constant blijvende verhouding naar leeftijds- en sexegroepen.

In verband met het voorafgaande wordt omtrent de samenstelling van het corps deelgerechtigden aangenomen, dat de leeftijdsopbouw en de verhouding van manlijke tot vrouwelijke deelgerechtigden, op den duur constant blijft.

c. Constant blijvende salarisopbouw.

Verondersteld wordt, dat de carrières der deelgerechtigden zich zullen blijven ontwikkelen overeenkomstig de bestaande salarisschalen en overeenkomstig de in het verleden waargenomen promotiekansen in jaren zonder belangrijke incidentele salarisveranderingen (tijdvak 1923 - 1929). Hiermee is dus een bepaald salarisverloop van het ambtenarencorps als basis aangenomen.

Het zal duidelijk zijn dat, door de wijzigingen, die in de salaris- en personeelspolitiek zijn opgetreden, de werkelijkheid in belangrijke mate is gaan afwijken, van de op genoemde vooronderstellingen gebaseerde toekomstverwachtingen. Deze wijzigingen hebben, ten gevolge van het salaris-dienstjarenstelsel met doorsneepremie, de financiële positie van het pensioenfonds in het algemeen ongunstig beïnvloed. Wij noemen in dit verband:

a. De veroudering van het actieve corps ten gevolge van veranderde aannemings- of afvloeiingspolitiek, van sociologische invloeden of van sociaal-economische invloeden. Sinds 1939 is de gemiddelde leeftijd van het ambtenarencorps gestegen.

b. De schepping van versterkte promotiemogelijkheden en de rangeninflatie. De schaarste op de arbeidsmarkt na de bevrijding en de noodzaak de overheidsdienst opnieuw op te bouwen, hebben ertoe bijgedragen, dat vele nieuw aangestelde of reeds in functie zijnde ambtenaren betere arbeidsvoorwaarden kregen. Abnormale rangverhogingen brachten in aanmerkelijke mate salarisverhogingen mede. Deze rangeninflatie heeft niet bij alle groepen van ambtenaren even sterk gewerkt.

c. De diverse loonronden. Het zal niet nodig zijn de diverse loonronden, overbruggingstoelagen, ontkninkingen, nivelleringsstoelagen en hoe ze verder heten mogen, de revue te laten passeren.

In het algemeen kan vastgesteld worden, dat verhoging van salaris of loon, in bedrag of in tijdstip van toekenning afwijkend van de normaal te verwachten verhogingen, een aanvankelijk eventueel bestaand evenwicht van lasten en baten verstoort, en wel in toenemende mate, naar gelang deze niet vooruit bepaalde verhogingen op latere leeftijd worden genoten.

3. Gederfde rente op het bestaande vermogenstekort.

Reeds gedurende jaren heeft men in het bestaan van een steeds groter wordend vermogenstekort berust. Een tekort betekent echter, dat een deel van de premiereserve niet kan worden belegd. Deze premiereserve neemt echter — alle andere oorzaken van verandering buiten beschouwing latende — steeds toe met de rente daarover, gecalculeerd volgens de rentevoet, die bij de berekening als basis heeft gediend. Het ongedekt laten van het tekort betekent dus, dat dit tekort elk jaar toeneemt met de gederfde rente, over dit tekort, berekend naar de voor de berekening van de premiereserve aangenomen rentevoet. Door het jarenlang bestaan van vermogenstekorten werkt deze rente-invloed cumulatief.

4. Gederfde baten wegens te laag gestelde bijdragen (en de daardoor gederfde rente).

Reeds in de Negende Wetenschappelijke Balans werd vastgesteld, dat ten aanzien van de nieuw aan te stellen deelgerechtigden het bijdragepercentage zou moeten worden verhoogd — bij een rentevoet van 3 pCt — tot 20,75 pCt van de pensioengrondslag. Per 31 December 1949 heeft men becijferd, dat deze bijdrage — bij een rentevoet van 3½ pCt — zou verhoogd moeten worden tot 18,7 pCt van de pensioengrondslag. Geschiedt dit niet, dan heeft plaats, wat in de toelichtingen op de Negende Balans (t.a.p. blz. 49) zo juist werd gesteld: „Feitelijk ontstaat iedere dag, waarop een ambtenaar tegen de huidige te lage bijdrage pensioenaanspraken verwerft, een stukje staatsschuld”.

Mogelijkheden tot sanering.

Overdenkt men de wegen, die ingeslagen kunnen worden om aan de deplorabele toestand van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds een einde te maken, dan stuit men al spoedig op de vraag of handhaving van het financieringsstelsel, zoals dit thans in de Pensioenwet 1922 is neergelegd, c.q. mogelijk is. Het is daarbij verhelderend de saneringsmogelijkheden bij behoud en bij wijziging van het thans geldende financieringsstelsel eens kort de revue te laten passeren.

A. Behoud van het stelsel van fondsvorming in de zin van het kapitaal-dekkingsstelsel.

Bij dit, in de Pensioenwet 1922 neergelegde, stelsel moet jaarlijks aan premie worden opgebracht het bedrag, dat — individueel of collectief — in verband met de verleende aanspraken als reserve nodig is. De uitkeringen worden dus betaald uit periodieke bijdragen, bijeengebracht in een periode, *voorafgaande* aan het tijdstip, waarop deze uitkeringen aanvangen. Voor elke verzekerde individueel of voor alle verzekerden collectief wordt een reserve, een fonds, gevormd, waaruit de pensioenverplichtingen in de toekomst kunnen worden voldaan. De omvang van dit artikel zou te groot worden, indien wij de bezwaren en voordelen, verbonden aan dit stelsel van fondsvorming hier verder zouden uiteenzetten⁴⁾. Wil men het stelsel van kapitaaldekking onverkort handhaven, dan is van de grootste importantie of men het salaris-dienstjarenstelsel al of niet wil behouden.

Handhaving van het salaris-dienstjarenstelsel.

Degenen, die hiervoor geporteerd zijn, baseren zich gewoonlijk hoofdzakelijk op overwegingen van sociale aard: aanpassing van de pensioenen aan de verkregen levensstandaard en — althans in zekere mate — aan een eventuele waardedaling van de geldeenheid. Laat men zich de consequenties daarvan echter helder bewust zijn! Worden maatregelen ter dekking van het huidige tekort voorlopig achterwege gelaten, dan betekent dit de noodzakelijkheid van: of een drastische vermindering der aanspraken, of een drastische verhoging der bijdragen, of een combinatie van beide. Het komt ons voor, dat deze vermindering der aanspraken en deze verhoging der bijdragen van die omvang moeten zijn, dat zij uit sociaal en financieel oogpunt moeilijk aanvaardbaar kunnen worden geacht.

Dekking van het thans bestaande tekort zal echter ook niet achterwege kunnen blijven. Behalve de zojuist ge-

⁴⁾ Zie o.a. „De dekking der pensioenlasten”, publicatie no 8 van de Staatscommissie voor de Pensioenwetgeving, blz. 28 e.v.

noemde maatregelen zal dan bovendien nog één van de volgende maatregelen moeten worden genomen:

a. Storting in het Pensioenfonds van een bedrag ineens of in annuïteiten. In de Tiende Wetenschappelijke Balans wordt dit bedrag becijferd op f 1.250 mln ⁹⁾.

b. Aanvaarding door de Staat der Nederlanden van een rentedragende schuldverplichting aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Volgens de Tiende Wetenschappelijke Balans gaat het hier om een bedrag van f 1.250 mln tegen een rentevoet van tenminste 3½ pCt.

In de huidige financieel-economische verhoudingen is het niet te verwachten, dat één van deze wegen ter onmiddellijke, althans snelle aanzuivering van het tekort zal worden ingeslagen. Het gaat hier om grote bedragen, die ten slotte door de belastingbetalers moeten worden opgebracht. Gezien de zware last, die deze toch reeds hebben te dragen, moet het op zijn minst twijfelachtig worden geacht of daarvan voor het algemeen welzijn gunstige resultaten mogen worden verwacht ¹⁰⁾.

Aanvaarding van een stelsel met individueel of groeps-gewijs actuariel evenwicht.

Alleen dan kan o.i. van een werkelijke sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds met behoud van het gevolgde financieringsstelsel sprake zijn. Ter dekking van het vermogenstekort komen dan dezelfde maatregelen in aanmerking, die wij zo-even als alternatief noemden. Verder is dan echter nog nodig:

- drastische vermindering der reeds verkregen en der toekomstige aanspraken tot op de huidige premie-reservewaarde dier aanspraken;
- bovendien een langs actuariële weg aanpassen van de bijdragen aan de voortaan te verlenen aanspraken, of, omgekeerd, van de voortaan te verlenen aanspraken aan de voor (c.q. per categorie van) de deelgerechtigden vastgestelde bijdragen ¹¹⁾.

Wil men het kapitaaldeckingsstelsel onverkort handhaven dan leiden alleen deze maatregelen tot een gezondmaking van het Pensioenfonds. Wij vrezen echter, dat zij de financieel-economische draagkracht der Nederlandse volkshuishouding te boven gaan. Daarbij komt nog, dat het niet eenvoudig zal zijn de bestaande voorkeur voor het salaris-dienstjarenstelsel met doorsneepremie te doorbreken.

B. Wijziging van het huidige financieringsstelsel.

Het is merkwaardig, dat de toch werkelijk zeer aanzienlijke tekorten, die in de achtereenvolgende wetenschappelijke balansen van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds werden geconstateerd, door de direct belanghebbenden — de ambtenaren of daarmee in pensioenrechten gelijkgestelden — met zo grote gelijkmoedigheid, om niet te spreken van onverschilligheid, worden opgenomen. Als tekorten van vergelijkbare omvang bij particuliere pensioenfondsden voorkwamen, zouden de alarmklokken — terecht — van alle kanten worden geluid. Nu heeft men vaak, bewust of onbewust, de weinig gefundeerde verwachting, dat het wel niet zo'n vaart zal lopen en de Staat eventueel wel zal bijspringen. Men realiseert zich daarbij onvoldoende, dat het hier gaat om

bedragen, die de financiële draagkracht van de Staat, d.i. in laatste instantie van de belastingbetalers, waarschijnlijk te boven gaan.

In wezen komt dit neer op de aanvaarding van het stelsel van externe heffingen, waarbij de financiering der pensioenaanspraken geschiedt door heffingen, die niet speciaal de te begunstigen categorie betreffen. Feitelijk is hierbij geen sprake meer van verzekering, maar van verzorging. Overgang naar dit stelsel zou betekenen — gezien de ontwikkeling van de opvattingen over de pensioenvoorziening — het terug zetten van de klok.

Vaak speelt ook een rol de gedachte dat overgang naar het omslagstelsel ter financiering van de pensioenaanspraken de eenvoudige oplossing is. Hierover thans een enkel woord.

Bij het zuivere omslagstelsel wordt het totaalbedrag der uitkeringen aan pensioengerechtigden gedurende een bepaalde periode (gewoonlijk een jaar) „omgeslagen” over de voor premiebetaling in aanmerking komende personen. De pensioenen worden dus betaald door de in die periode actief in het productieproces ingeschakelde personen. De hoogte van de premie is dus, behalve van het niveau der uitkeringen, afhankelijk van de verhouding tussen het aantal actieve en het aantal niet meer actieve personen, die bij de pensioenregeling betrokken zijn. Het zuivere omslagstelsel veronderstelt een min of meer constant blijvende leeftijdsopbouw van de Nederlandse bevolking.

Is deze te verwachten? Wij menen van niet. In ons land is de situatie zo, dat als gevolg van de teruggang van de sterfte, mede in aanmerking genomen een eventuele teruggang van de geboorten en een toeneming van de emigratie, voor de toekomst met een belangrijke verandering in de leeftijdsopbouw van onze bevolking moet worden gerekend. De groep van 65 tot 100 jarigen zal waarschijnlijk in verhouding tot de groep van 20 tot 64 jarigen belangrijk groter worden. Deze gewijzigde verhouding zal zich ook openbaren bij de ambtenaren. Dit betekent bij het omslagstelsel, dat jaarlijks een hogere premie moet worden opgebracht. Daarbij moet ook niet vergeten worden, dat de premie bij het zuivere omslagstelsel altijd hoger is dan bij het kapitaaldeckingsstelsel door het ontbreken van de rentebate.

Alles bijeen genomen is het gevaar groot, dat bij toepassing van het zuivere omslagstelsel lasten worden aanvaard, die in de toekomst een te zware druk leggen op de dan werkende generatie ¹²⁾, op wier schouders, behalve de last der ouden van dagen, ook reeds die der opvoeding van de jeugd ligt.

Bovendien zijn aan de afschaffing van de thans bestaande fondsen ernstige bezwaren verbonden. De reeds meermalen genoemde Staatscommissie voor de Pensioenwetgeving noemt als zodanig:

- bij snelle liquidatie van de fondsen in de beleggingssector zouden ernstige moeilijkheden ontstaan;
- bij liquidatie zou het niet mogelijk zijn vast te stellen welke financiële aanspraken de verschillende in aanmerking komende organen (Rijk, provinciën, gemeenten, waterschappen, naamloze vennootschappen enz.) zouden kunnen doen gelden;
- de verplichtingen, die door derden tegenover het fonds zijn aangegaan, kunnen niet zonder grote bezwaren aan andere organen worden overgedragen;
- liquidatie van de fondsen zou onjuiste, hoewel begrijpelijke, reacties kunnen opwekken, die om psycho-

⁹⁾ Van het tekort betreffende de burger-deelgerechtigden, groot f 2.250 mln, heeft nl. circa f 1.250 mln betrekking op pensioenaanspraken, verworven krachtens diensttijd, volbracht vóór 31 December 1949.

¹⁰⁾ Zie in dezelfde zin Publicatie no 8 van de Staatscommissie voor de Pensioenwetgeving, blz. 35.

¹¹⁾ Zie voor een uitvoerige behandeling van de beginselen, waarop een dergelijke aanpassing kan worden uitgevoerd de in noot 7 genoemde publicatie van Jac. Olie Jr.

¹²⁾ In dezelfde zin: Publicatie no 8 van de Staatscommissie voor de Pensioenwetgeving, blz. 24.

logische redenen zo mogelijk vermeden moeten worden.

Overzien wij ten slotte de in het voorafgaande opgesomde wegen, die ter sanering van de pensioenregeling voor de ambtenaren en daarmee gelijkgestelden kunnen worden ingeslagen en trachten wij tot een conclusie te komen. Wij zouden de voorkeur geven aan onverkorte handhaving van het kapitaaldekkingstelsel, maar gepaard gaande met de afschaffing van het salaris-dienstjarenstelsel met doorsneepremie. Aanvaarding van een stelsel met individueel of groepsgewijs actuariel evenwicht en aanzuivering van het tekort op lange termijn zou daarbij de oplossing zijn. Volledigheidshalve wijzen wij er op, dat ook bij een stelsel van actuariel evenwicht de dienstjaren en het gedurende de laatste jaren verdiende salaris van invloed kunnen zijn op de hoogte van het pensioen. Het inslaan van deze weg lijkt ons echter niet mogelijk omdat zij de financieel-economische draagkracht van ons land zeer waarschijnlijk te boven gaat.

De oplossing zal daarom gezocht moeten worden in een stelsel van fondsvorming in gematigde vorm. Hierbij zij opgemerkt, dat wij dit eigenlijk in feite reeds hebben. Sinds de wetenschappelijke balansen tekorten uitwijzen, zonder dat maatregelen ter dekking daarvan worden genomen, is van een onverkort handhaven van het kapitaaldekkingstelsel geen sprake meer. De bijdragen der verschillende organen zullen zodanig moeten worden vastgesteld, dat zij de toekomstige lasten van de nieuw-toetredenden volledig dekken. Verder zal de Overheid aansprakelijkheid moeten aanvaarden voor de pensioenen, voor zover zij door de beleggingen niet zijn gedekt. Daarvoor is nodig de opneming in de Pensioenwet van een bepaling, dat de overeenkomstig deze wet verleende pensioenen ten laste van de openbare geldmiddelen komen, indien en voor zover zij niet uit de eigen geldmiddelen van het Pensioenfonds kunnen worden voldaan. Al deze dingen vragen echter een nadere uitwerking, die allerminst eenvoudig moet worden geacht.

's-Gravenhage.

Prof. Dr H. THIERRY.

Het bodempensioen volgens S.-E.R.-advies

In zijn vergadering van 26 Februari jl. heeft de Sociaal-Economische Raad het advies inzake de wettelijke ouderdomsverzekering vastgesteld.

Uitgaande van enkele quantitative gegevens in verband met de ouderdomsverzekering (hoofdstuk I) heeft de S.-E.R. zich achtereenvolgens bezonnen op:

- de grondslagen der wettelijke ouderdomsverzekering (hoofdstuk II);
- premieplicht en uitkeringsrecht (hoofdstuk III);
- de hoogte van het ouderdomspensioen en het opbrengen der middelen (hoofdstuk IV);
- de financiering der verzekering en de kosten bij verschillende wijzen van invoering (hoofdstuk V);
- de economische en sociale gevolgen van onmiddellijke volledige en van geleidelijke invoering. Het tempo van invoering (hoofdstuk VI);
- de uitvoering der verzekering (hoofdstuk VII).

In grote lijnen werden op deze wijze de facetten van een algemene ouderdomsverzekering weergegeven. Nadere uitwerking van de naar voren gebrachte ideeën worden kennelijk aan de wetgever toevertrouwd.

Het onderstaande wil voornamelijk aandacht schenken aan hetgeen in het advies wordt gezegd over de hoogte der uitkeringen en het tempo van invoering, waarbij een der overgangsregelingen, welke mij het meest aanbevelenswaardig toeschijnt, nader zal worden belicht.

De (maximale) hoogte der uitkering.

Het ouderdomspensioen — passend bij het loon- en prijsniveau van aanvang 1954 — wordt voor een gehuwde mannelijke bejaarde gesteld op f 1.260 per jaar en voor een ongehuwde bejaarde op f 756 per jaar.

Bij de vaststelling van deze bedragen hebben blijkbaar de volgende overwegingen gegolden:

- a. de repercussies van deze ouderdomsverzekering op productiekosten en betalingsbalansevenwicht stellen een maximumgrens;
- b. het niveau van de huidige uitkeringen krachtens de Noodwet-Ouderdomsverzekering vormt een minimumgrens;

- c. ten einde het voor degene, voor wie de uitkering van de Noodwet-Ouderdomsverzekering, de enige of nagenoeg enige bron van inkomen was, psychologisch meer aanvaardbaar te maken dat ook velen die reeds een hoger eigen inkomen genieten, aanspraak op ouderdomspensioen krijgen, dienen de uitkeringen enigszins hoger te worden gesteld dan die krachtens de Noodwet-Ouderdomsverzekering. De S.-E.R. meent dat een verhoging van 5 pCt hiervoor voldoende is.

Ten aanzien van een toeneming van de bodemvoorziening bij eventuele stijging van het reële nationale inkomen, waarschuwt de S.-E.R., dat ook voor andere doelstellingen van sociale, economische en culturele aard aanspraak op deze stijging van het nationale inkomen zal worden gemaakt. Deze waarschuwing valt te billijken als men zich enige desiderata concreet voor ogen stelt, zoals verbetering van de financiële positie van weduwen en wezen; kinderbijslag aan zelfstandigen; krotopruijing; afsluiting van zeegaten; aanleg van wegen en kanalen; ontsluiting van diverse gebieden.

Wel acht de S.-E.R. het gewenst dat de reële waarde der pensioenen geen andere wijzigingen ondergaat dan die, welke overeenkomen met de wijzigingen in algemene welvaart. Als maatstaf voor deze laatste wijzigingen kunnen naar het oordeel van de S.-E.R. de veranderingen in een index van de regeringslonen worden gebruikt. Uit het oogpunt van sociale zekerheid is deze wens van de S.-E.R. zeer belangrijk te achten.

Als tegenstelling tot hetgeen geldt in de Noodwet-Ouderdomsverzekering zij nog vermeld, dat de S.-E.R. de toepassing van een gemeenteclassificatie met betrekking tot de uitkering in een verzekeringsstelsel niet op haar plaats vindt. Dit oordeel zal weinig verzet ontmoeten. Immers, de gemeente waartoe een pensioengerechtigde behoort kan in een andere klasse vallen dan die, waarin de verzekerde was gevestigd toen hij premieplichtig was.

Zoals hierboven reeds is vermeld wordt de uitkering aan een ongehuwde bejaarde gesteld op 60 pCt van die aan een gehuwde mannelijke bejaarde. Deze 60 pCt-regeling wordt door de S.-E.R. redelijk geacht, gezien

het verschil in kosten van levensonderhoud van gehuwden en ongehuwden. Daarnaast wordt er nog op gewezen, dat het ontstaan van niet wenselijk geachte samenwoningen dient te worden voorkomen.

Voor de bejaarden die naast hun bodempensioen over weinig inkomen uit andere bronnen zullen beschikken, wordt door mij het verschil in uitkering voor gehuwden en ongehuwden te groot geacht. Vele valide bejaarden koesteren immers de wens ook na het bereiken van de 65-jarige leeftijd een eigen huishouding te blijven vormen. Bij het bewonen van een eigen woning zullen diverse belangrijke budgetposten zoals huur, verwarming, verlichting, woningreiniging, enz. slechts geringe verschillen vertonen voor gehuwden en ongehuwden, zodat het aannemelijk lijkt dat ten gevolge van deze „vaste” kosten het verschil in behoeften tussen beide categorieën van personen, als zij grotendeels op het bodempensioen zijn aangewezen, minder bedraagt dan de 40 pCt, welke de S.-E.R. hier voor aanneemt.

Het tempo van invoering.

Een onderzoek naar de repercussies leidt tot het (voorlopige) oordeel van de S.-E.R. dat een overgangperiode op economische gronden op zichzelf niet noodzakelijk is. Slechts voor het bewerkstelligen van de aanpassing der bijzondere pensioenvoorzieningen (van ambtenaren, spoorwegpersoneel, e.d.) en ter wille van het vermijden van al te grote schokken, aan de door-invoering van de wettelijke ouderdomsvoorziening geschapen situatie, acht de Raad een overgangstermijn gewenst.

Gedurende deze overgangperiode dient dan een aftrek op het bodempensioen toegepast te worden, voor zover er inkomen uit andere bron (zgn. eigen inkomen) wordt ontvangen.

Inkomensaf trek, welke ook in de Noodwet-Ouderdomsvoorziening voorkomt, ontmoet weerstand bij degenen, die gedeeltelijk voor hun eigen oude dag hebben gezorgd. Wordt deze gedurende een enigszins langdurige periode gehandhaafd, dan dreigt deze maatregel de ontwikkeling van de particuliere voorzieningen en van de ondernemings- en bedrijfspensioenfondsen te belemmeren. Vandaar, dat de S.-E.R. de overgangperiode op hoogstens 5 jaar gesteld wil zien, terwijl de Raad in die tijd f 300 van het eigen inkomen wil vrijstellen van inkomensaf trek.

Enige leden van de S.-E.R. achten voor de goede aanpassing van de bijzondere pensioenvoorzieningen een termijn van 15 jaar noodzakelijk, terwijl volgens deze leden de weerstand tegen inkomensaf trek zou kunnen worden ondervangen door na 4 jaar f 600 van het eigen inkomen vrij te stellen van inkomensaf trek.

Gezien het verschil van mening in eigen gelederen valt het niet te verwonderen, dat de S.-E.R. enige overgangsregelingen heeft ontworpen, gebaseerd op overgangsperiodes van resp. 5, 10 en 15 jaar.

Aangezien door mij de motivering van een korte overgangstermijn juist wordt geacht ¹⁾, worden hier slechts de beide overgangsregelingen nader toegelicht, welke uitgaan van een overgangperiode van 5 jaar. De eerste hiervan welke door de S.-E.R. in tabelvorm is uitgewerkt zal ook grafisch worden geïllustreerd, waarbij tevens een vergelijking met de uitkeringen volgens de huidige Noodwet zal worden gemaakt.

¹⁾ Als nevenbezwaar tegen inkomensaf trek kan nog gelden, dat wellicht in vele gevallen een deel van het eigen inkomen slechts fictief is, daar waarschijnlijk het inkomen uit vermogen tegen een fictieve rentevoet zal worden berekend, om aan te sluiten bij het inkomen uit lijfrente ontvangen. Men gaat er dan dus van uit, dat op het eigen vermogen moet worden ingeteerd.

Van de tweede worden door de S.-E.R. slechts de kosten vermeld en de premiehoogte welke voor deze regeling nodig is. Ook deze regeling zal hier in tabel en grafiek nader worden toegelicht.

Twee overgangsregelingen.

De eerste regeling omvat:

1. de regeling gaat in op 1 Januari 1955;
2. de overgangstermijn duurt 5 jaar;
3. gedurende deze periode bestaat het bodempensioen uit een niet voor aftrek vatbaar gedeelte (dus een minimumuitkering) dat jaarlijks groter wordt en een voor aftrek vatbaar gedeelte. Op het voor aftrek vatbare gedeelte wordt (bij gehuwden) de helft van de andere inkomsten in mindering gebracht. Van dit eigen inkomen komt f 300 niet voor inkomensaf trek in aanmerking.

Dit geeft het volgende overzicht:

TABEL 1.

Pensioenen van gehuwde bejaarden met andere inkomsten bij een overgangperiode van 5 jaar, als f 300 andere inkomsten van inkomensaf trek wordt vrijgesteld

(in guldens)						
	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Niet voor aftrek vatbaar deel van het bodempensioen (minimumuitkering) a)	300	492	684	876	1.068	1.260
Wel voor aftrek vatbaar deel van het bodempensioen a)	960	768	576	384	192	—
Bij andere inkomsten ter hoogte van	bedraagt het bodempensioen a)					
200	1.260	1.260	1.260	1.260	1.260	1.260
400	1.210	1.210	1.210	1.210	1.210	1.260
600	1.110	1.110	1.110	1.110	1.110	1.260
800	1.010	1.010	1.010	1.010	1.068	1.260
1.000	910	910	910	910	1.068	1.260
1.200	810	810	810	876	1.068	1.260
1.400	710	710	710	876	1.068	1.260
1.600	610	610	684	876	1.068	1.260
1.800	510	510	684	876	1.068	1.260
2.000	410	492	684	876	1.068	1.260
2.200	310	492	684	876	1.068	1.260
2.400	300	492	684	876	1.068	1.260
2.600	300	492	684	876	1.068	1.260

a) Deze bedragen gelden voor gehuwden; voor ongehuwden bedragen zij 60 pCt daarvan.

Grafiek 1 brengt bovenstaande regeling in beeld, terwijl tevens in hoofdlijnen de uitkeringsregelingen krachtens de Noodwet-Ouderdomsvoorziening voor een gemeente 1e klasse en een gemeente 5e klasse zijn weergegeven. Grafiek 2 brengt het verloop van het totale inkomen in beeld.

Uit de grafieken 1 en 2 blijkt dat deze overgangsregeling van de S.-E.R. reeds veel gunstiger is dan de uitkeringsregeling krachtens de Noodwet-Ouderdomsvoorziening.

Ten eerste vervalt het verschil in uitkering op grond van de gemeenteclassificatie.

Ten tweede kent de nieuwe verzekering geen maximuminkomsgrens ²⁾. Dientengevolge komt de knik in de uitkeringslijn (in een gemeente 1e klasse optredend bij een eigen inkomen van ca f 1.100) te vervallen.

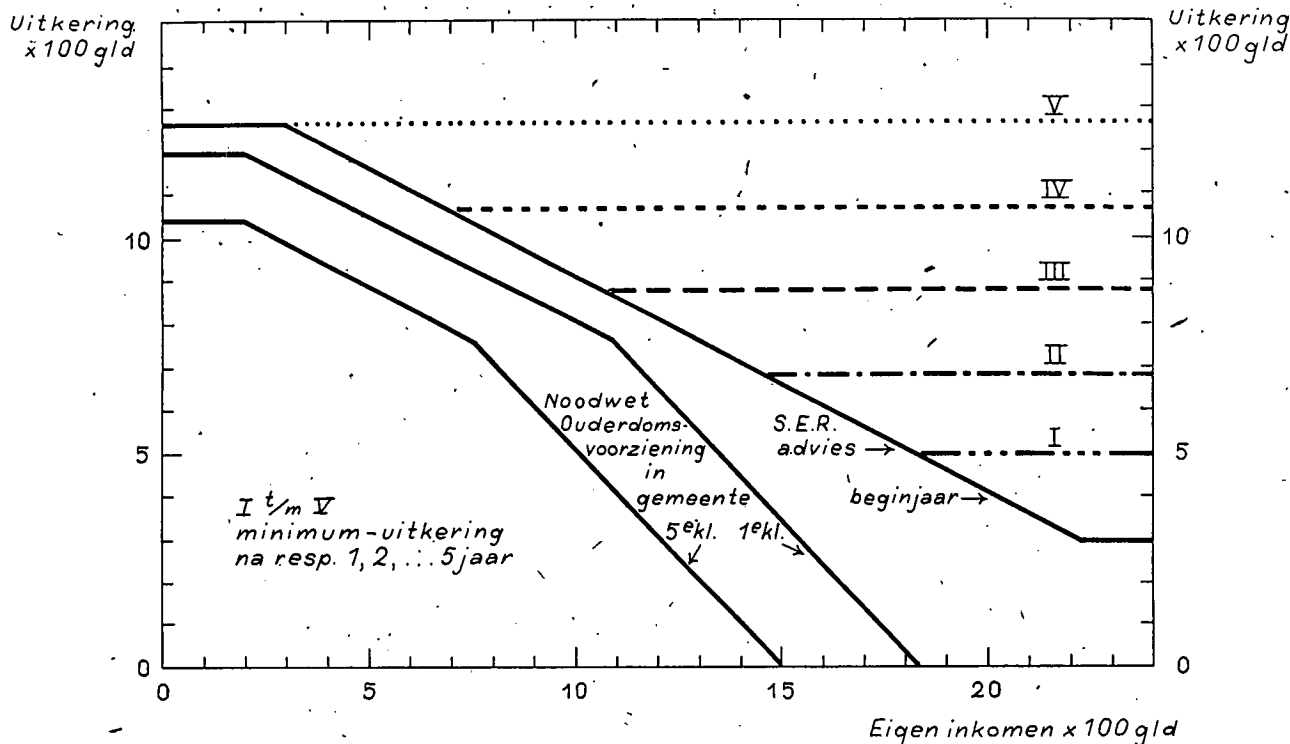
Ten derde komt iedere bejaarde voor uitkering in aanmerking. Het minimum hiervan neemt in 5 jaar toe tot de maximumuitkering van f 1.260 is bereikt.

De 60 pCt-regeling voor de ongehuwden houdt nog deze verbetering in, dat een vergroting van het eigen inkomen een reductie van hoogstens 30 pCt op de uitkering

²⁾ Dit begrip houdt in dat de som van uitkering en eigen inkomen een bepaald bedrag niet mag overschrijden.

GRAFIEK 1.

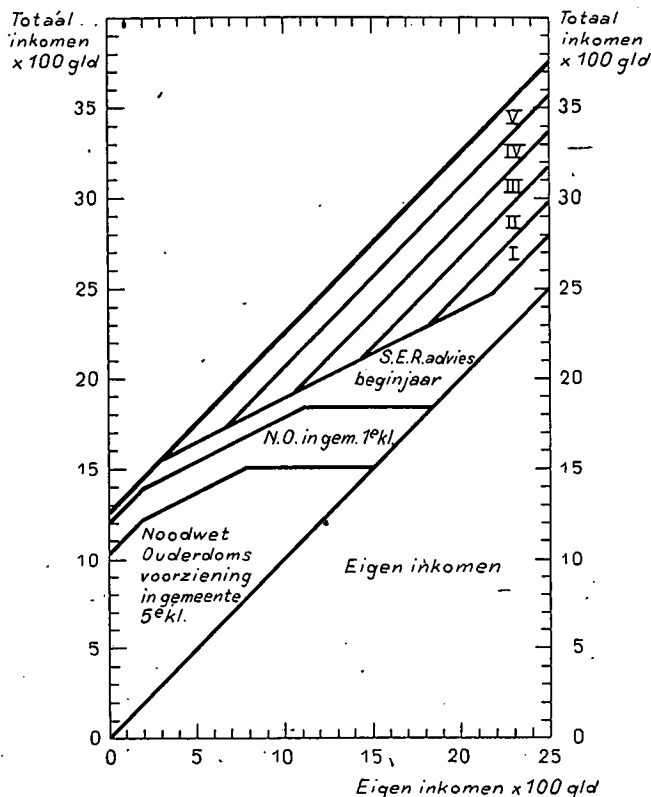
Uitkeringen aan gehuwden krachtens de wettelijke ouderdomsverzekering (S.-E.R.-advies, le overgangsregeling-a)) en krachtens de Noodwet-Ouderdomsverzekering



a) Overgangstermijn 5 jaar; f 300 eigen inkomen vrijgesteld van inkomensaf trek.

GRAFIEK 2.

Stijging van het totale inkomen van gehuwden door uitkering volgens S.-E.R.-advies (le overgangsregeling)



t/m V: Verméerdering van het totale inkomen door verhoogde uitkering volgens S.-E.R.-advies na resp. 1, 2, ... 5 jaar.

met zich brengt, terwijl deze reductie in de Noodwet minstens 50 pCt bedraagt.

Toch lijkt mij bovenstaande overgangsregeling niet de meest aanbevelenswaardige. Immers, hieraan kleeft het bezwaar dat gedurende de overgangstijd een uitkering welke boven het minimum ligt, constant blijft en wel zo lang tot het minimum zover is opgevoerd, dat het de oorspronkelijke uitkering overtreft. Dit heeft ten gevolge, dat personen met een niet groot eigen inkomen enige jaren moeten wachten alvorens hun uitkering wordt verhoogd. Daarentegen gaan personen met een zo groot eigen inkomen dat zij slechts voor een minimum-uitkering in aanmerking komen, jaarlijks f 192 in minimum-uitkering vooruit.

Bovengenoemd bezwaar is ook in de boezem van de S.-E.R. gerezen. Vandaar, dat een tweede 5-jarige overgangsregeling is ontworpen. Deze wijkt in zover slechts van de eerstgenoemde af, dat het deel van het eigen inkomen dat is vrijgesteld van inkomensaf trek, in het eerste jaar f 300 bedraagt, welk bedrag na drie jaarlijkse verhogingen met f 100 van het 5de jaar af constant blijft op f 600.

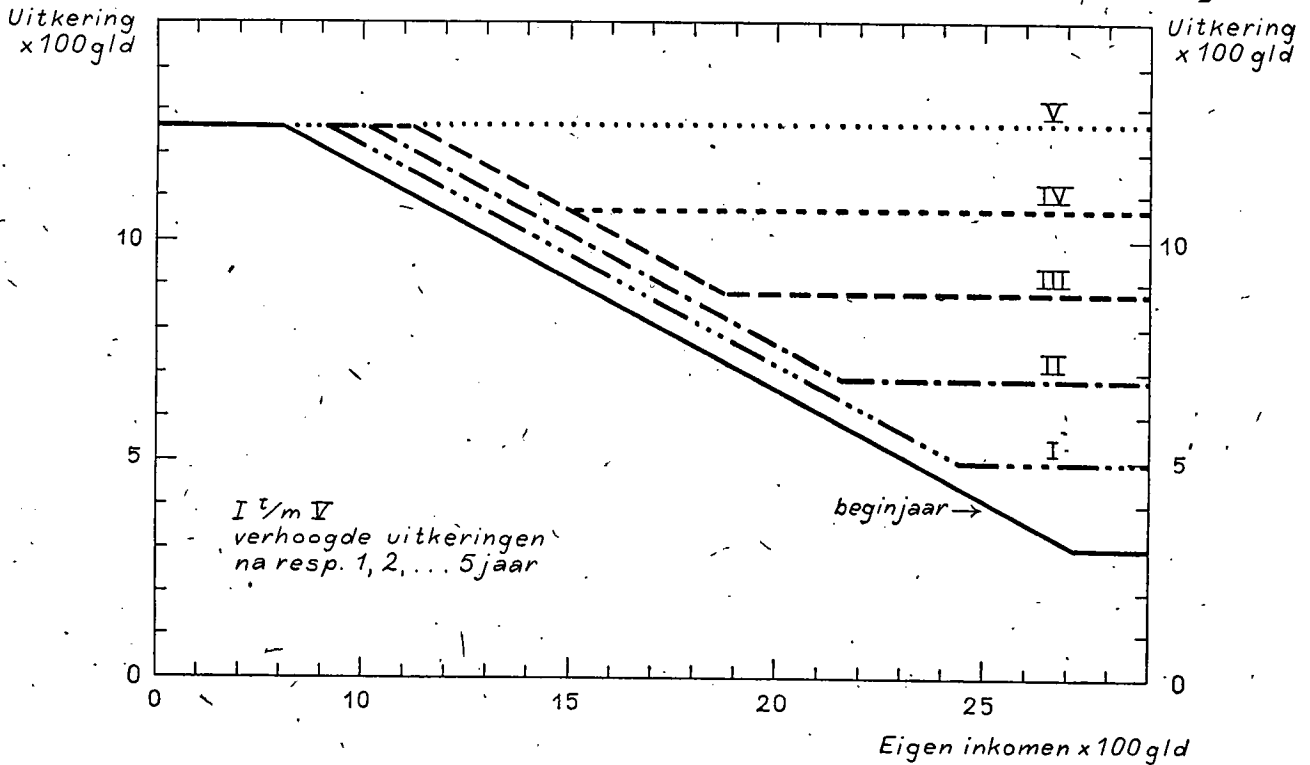
Tabel 2 en grafiek 3 geven het verloop van deze regeling weer, terwijl in grafiek 4 de stijging van het totale inkomen bij deze regeling wordt geïllustreerd.

Zoals uit de grafieken 3 en 4 en tabel 2 valt af te lezen heeft de nieuwe regeling betreffende de inkomensaf trek tot gevolg, dat de uitkeringen van gehuwde personen met een vrij laag eigen inkomen gedurende enige jaren met f 50 toeneemt. De 60 pCt-regeling voor de ongehuwden brengt mee dat voor deze de jaarlijkse toeneming f 30 bedraagt.

Wanneer de bovenstaande regeling nog in-zoverre zou worden gewijzigd, dat in 1959 het bedrag aan eigen inkomen vrijgesteld van inkomensaf trek f 100 meer dan in 195

GRAFIEK 3.

Uitkeringen aan gehuwden krachtens de wettelijke ouderdomsverzekering (S.-E.R.-advies, 2e overgangsregeling a))



a) Overgangstermijn 5 jaar; in het beginjaar f 300 eigen inkomen vrijgesteld van inkomensaf trek, welk bedrag na drie jaarlijkse verhogingen met f 100 van het 5e jaar af constant blijft op f 600.

TABEL 2.

Pensioenen van gehuwde bejaarden met andere inkomsten bij een overgangsperiode van 5 jaar als een van f 300 tot f 600 toenemend bedrag aan andere inkomsten van inkomensaf trek wordt vrijgesteld

	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Niet voor aftrek vatbaar deel van het bodempensioen a)	300	492	684	876	1.068	1.260
Wel voor aftrek vatbaar deel van het bodempensioen a)	960	768	576	384	192	—
Deel van de andere inkomsten vrijgesteld van inkomensaf trek ..	300	400	500	600	600	
Bij andere inkomsten ter hoogte van	bedraagt het bodempensioen a)					
200	1.260	1.260	1.260	1.260	1.260	1.260
400	1.210	1.260	1.260	1.260	1.260	1.260
600	1.110	1.160	1.210	1.260	1.260	1.260
800	1.010	1.060	1.110	1.160	1.160	1.260
1.000	910	960	1.010	1.060	1.068	1.260
1.200	810	860	910	960	1.068	1.260
1.400	710	760	810	876	1.068	1.260
1.600	610	660	710	876	1.068	1.260
1.800	510	560	684	876	1.068	1.260
2.000	410	492	684	876	1.068	1.260
2.200	310	492	684	876	1.068	1.260
2.400	300	492	684	876	1.068	1.260
2.600	300	492	684	876	1.068	1.260

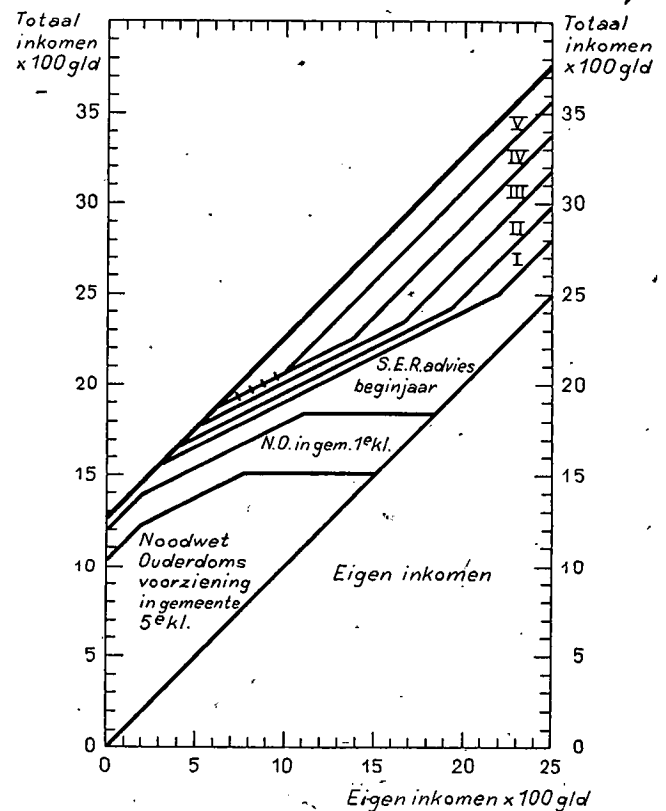
a) Deze bedragen gelden voor gehuwden; voor ongehuwden bedragen zij 60 pCt daarvan.

zou bedragen, dan zou dit ten gevolge hebben dat personen met een eigen inkomen gelegen tussen f 600 en ca f 1.000, vergeleken met het voorafgaande jaar, ook in uitkering zouden vooruit gaan, terwijl dit volgens de gegeven regeling niet het geval is.

Zoals in tabel 12 van het S.-E.R.-rapport is aangegeven zijn met de tweede overgangsregeling voor de gehele overgangsperiode f 60 mln extra uitkeringskosten gemoeid.

GRAFIEK 4.

Stijging van het totale inkomen van gehuwden door uitkering volgens S.-E.R.-advies (2e overgangsregeling)



I t/m V: Vermeerdering, van het totale inkomen door verhoogde uitkering volgens S.-E.R.-advies na resp. 1, 2, ..., 5 jaar.
 - - - - - Inkomens, die na 4 jaar niet stijgen, hoewel hierin de maximale uitkering nog niet is begrepen.

Waar uit economische overwegingen volgens de S.-E.R. zelfs tegen onmiddellijke volledige invoering van het maximale bodempensioen geen bezwaar bestaat, kan de kostenstijging niet prohibitief worden geacht. Mocht desondanks bezwaar rijzen tegen deze meerdere kosten dan ware de overgangstijd met 1 jaar te verlengen. Dit

zou met zich brengen dat de minimum-uitkering jaarlijks met f 160 i.p.v. met f 192 toeneemt, waardoor genoemde kostenstijging voor een belangrijk deel kan worden gecompenseerd. Een volledige uitwerking van deze laatste wijziging moge, na hetgeen in het voorgaande is medegedeeld, overbodig worden geacht.

¹s-Gravenhage.

M. DE WILLIGEN.

Integratiepogingen in Latijns Amerika

II

De moeilijkheden bij de economische integratie van Latijns Amerika en het Argentijns-Chileense Unieverdrag hebben wij behandeld in „E.-S.B.” van 17 Maart jl. In dit artikel zullen we ingaan op de toetreding van andere landen tot de unie en de betekenis van de unieverdragen.

Toetreding van andere landen.

Het lag geheel in de lijn der ontwikkeling, dat President Peron er naar zou streven de in een van de bepalingen van het Santiago-pact geopende mogelijkheid van toetreding door andere Amerikaanse landen niet onbenut te laten. Een belangrijk deel van de grote handelspolitieke en diplomatieke activiteit, die sinds begin 1953 door Argentinië wordt ontplooid, is dan ook besteed aan pogingen het aantal deelnemers aan het unieverdrag te vergroten.

Deze pogingen leverden een tweetal successen op. Op 14 Augustus 1953, wederom ter gelegenheid van een officieel bezoek van President Peron, werd met Paraguay een nieuwe handelsovereenkomst gesloten, waarvan de eerste negen artikelen gewijd zijn aan de aansluiting van Paraguay bij de Argentijns-Chileense Unie. Evenals in het geval van Argentinië en Chili zijn ook door Argentinië en Paraguay nationale commissies ter geleidelijke voorbereiding van een economische unie ingesteld. Deze commissies zullen ook op geregelde tijden als Argentijns-Paraguese Algemene Raad vergaderen. Eveneens in analogie met de gang van zaken bij de Argentijns-Chileense samenwerking beginnen Argentinië en Paraguay met het opstellen van een lijst van goederen, die terstond tolvrij zullen kunnen worden ingevoerd. Tevens worden maatregelen beraamd op het gebied van de belastingen, het verkeer, de economische politiek en de investeringen. In zijn bewoordingen is het Argentijns-Paraguese verdrag concreter dan het Argentijns-Chileense.

Het tweede succes bestond uit de toetreding van Ecuador. In Augustus sloot Argentinië met dit land een handelsovereenkomst, waarvan de inhoud eerst in October werd gepubliceerd. Van Argentijnse zijde was toen reeds beweerd, dat Ecuador eveneens deelnemer aan de Argentijns-Chileense Unie was geworden, hetgeen echter door Ecuador ten stelligste werd ontkend. Naderhand bleek dat de twee landen elkaar bij notawisseling garanties hadden gegeven, die een heel eind in de richting gingen van de Argentijnse wens. Zo garandeerden de beide Regeringen elkaar meestbegunstiging en werd een zekere mate van coördinatie van de economische politiek overeengekomen. Van het vastleggen van grondslagen voor een economische unie, dan wel van de instelling van commissies ter voorbereiding daarvan, was echter nog geen sprake.

Enkele maanden later kwam het echter toch zo ver. De Argentijnse Minister van Buitenlandse Zaken, Dr Remorino, tekende op 11 December met de Regering van Dr Ibarra een zelfde overeenkomst als enige maanden eerder met Paraguay was gesloten. Wie de volgende candidaat is valt nog niet te zeggen. Men zegt dat de Regeringen van Nicaragua en Guatemala niet onwillend staan tegenover de politieke en economische denkbeelden van President Peron. Na zijn bezoek aan Ecuador vertrok Dr Remorino naar Columbia, waar hij onderhandelingen voerde over een Argentijns-Columbiaans handelsverdrag. Reeds spoedig ging het gerucht dat Columbia eveneens tot het Santiago-pact zou toetreden. Zelfs kondigde de Argentijnse Minister een bezoek aan, dat President Rojas van Columbia in de a.s. zomer aan Buenos Aires zou brengen, bij welke gelegenheid Columbia zich officieel zou aansluiten. Of dit zal gebeuren is natuurlijk zeer de vraag. Met vrij grote zekerheid valt echter te voorspellen, dat Argentinië het niet bij Chili, Paraguay en Ecuador zal laten en in 1954 met kracht zal streven naar vergroting van het aantal pact-landen. Ook Bolivia staat op de nominatie. In ieder geval is op dit land druk uitgeoefend. De aanvankelijke hoop, dat President Paz Estenssoro gemakkelijk voor aansluiting bij het Argentijnse economische blok te vinden zou zijn, is in rook vervlogen. De Boliviaanse President blijkt meer voor een volkomen onpartijdige positie te voelen en plukt thans de economische vruchten van de zowel bij Argentinië als bij Brazilië levende wens, Bolivia in hun invloedssfeer te trekken. Brazilië heeft duidelijk te kennen gegeven niets te voelen voor economische blokvorming met Argentinië; hetzelfde geldt voor Peru. Beide landen, Brazilië en Peru, hebben dan ook toenadering tot elkaar gezocht door eind Augustus jl. een vijftal economische verdragen af te sluiten. Ook Uruguay, een van de meest democratische landen van Zuid-Amerika, heeft elke poging van Argentinië tot economische samenwerking met kracht van de hand gewezen.

Betekenis van de unieverdragen.

De vraag rijst thans, welke economische betekenis aan de afgesloten unieverdragen moet worden toegekend. Nu dient te worden beseft, dat het begrip economische unie wel veelvuldig in deze verdragen wordt genoemd, doch dat nog vrijwel niets is gedaan om tot de werkelijkheid van een unie te komen. Tot nu toe is slechts sprake van een principiële bereidverklaring om naar de totstandkoming van een economische unie te streven. Nagenoeg alle maatregelen, die daartoe zullen moeten worden genomen, vereisen echter het sluiten van nieuwe overeenkomsten en verdragen.

Een feit is, dat de handelsbanden tussen de betrokken

landen nauwer kunnen worden aangehaald dan thans het geval is. Argentinië is een overwegend agrarisch land, dat grote hoeveelheden vlees, wol, tarwe en andere granen heeft aan te bieden. Voorts zoekt het afzetgebieden voor zijn langzamerhand tot ontwikkeling komende industriële productie. Het heeft anderzijds grote behoefte aan industriële grondstoffen en bepaalde levensmiddelen. Tussen de Argentijnse economie en de Chileense bestaat een zekere mate van complementariteit, daar dit laatste land een exportoverschot heeft van mineralen en metalen (koper en staal), die in Argentinië een ruime afzetmarkt vinden. Ook yerbamate en hout uit Paraguay benevens olie, cacao, koffie, bananen, zwavel, hout, etc. uit Ecuador kunnen in Argentinië worden afgezet. Een verruiming van het onderlinge handelsverkeer, dat momenteel zeer weinig betekenis heeft, moet dan ook mogelijk worden geacht. Dit doel kan echter ook worden nagestreefd door het sluiten van handelsovereenkomsten zonder meer. Als voorbeelden daarvan kunnen de in 1953 door Argentinië met Peru en Brazilië afgesloten handelsverdragen dienen.

In „E.-S.B.” van 17 Maart jl. is reeds aangetoond, dat de economische voorwaarden voor integratie in het algemeen in Latijns Amerika niet zeer gunstig zijn. Ieder concreet geval levert bovendien nog zijn specifieke moeilijkheden op. Zo zal het niet gemakkelijk zijn een aanpassing tot stand te brengen van de Argentijnse en de Chileense deviezenstelsels. Evenmin kan over het hoofd worden gezien, dat bepaalde belangengroepen hevig gekant zijn tegen een economische unie. De Chileense boeren bijv., die met veel hogere kosten werken dan de Argentijnse, zien met angst het ogenblik tegemoet, waarop hun land overstromd wordt met goedkope Argentijnse landbouwproducten. Geen wonder dus, dat van deze zijde een hevige oppositie afkomstig is.

Een merkwaardig facet van de door Argentinië met Paraguay en Ecuador gesloten unieverdragen is, dat zij bilateraal zijn en dat toch van een toetreding van deze landen tot de Argentijns-Chileense Unie wordt gesproken. Deze omstandigheid vormt een aanleiding te meer voor het in geheel Latijns Amerika bestaande wantrouwen in de Argentijnse bedoelingen. Dit wantrouwen bestaat ook in Chili, Paraguay en Ecuador. De ervaring heeft geleerd dat eerst in de praktijk moet blijken, dat van het unieverdrag concreet voordeel wordt genoten, vóór dit wantrouwen, althans bij een deel van de bevolking, wordt weggenomen. In Argentinië heeft men dit zeer goed ingezien en zo is in Paraguay de aanvankelijke oppositie aanmerkelijk geluwd, toen Argentinië door middel van koersconcessies de invoer van Argentijnse producten in Paraguay veel goedkoper maakte. Ook in andere opzichten, bijv. door de Argentijnse hulp bij het uitbaggeren van de rivier waaraan Asuncion is gelegen, heeft Paraguay geprofiteerd van de toenadering tot Argentinië. Aan Ecuador werden bij de toetreding tot het Santiago-pact eveneens enkele voordelen geboden, o.a. bestaande uit de financiering met Argentijns kapitaal van een vleesconservenfabriek. Voor beide landen geldt bovendien, dat zij klein en onmachtig zijn en als zodanig gemakkelijker van buitenaf te beïnvloeden.

Anders staat het echter met Chili. Dit land verheelt niet, dat het zeer wantrouwend staat tegenover de Argentijnse integratiepolitiek. Na enkele hoopgevendende resultaten in het begin — o.a. bestaande uit de ruil van tarwe en vlees tegen koper en staal — zijn de besprekingen over uitbreiding van de wederzijdse handel in het kader van het Santiago-pact vastgelopen. Het verlies, dat de

partij van de President leed bij de in Maart gehouden verkiezingen, is waarschijnlijk voor een groot deel op rekening te schrijven van de ontevredenheid over het verdrag met Peron. Op het laatste ogenblik is de ratificatie van het Santiago-pact niet aan het Chileense parlement voorgelegd, omdat vrijwel zeker was, dat de meerderheid er niet accoord mee zou gaan.

Wanneer men er ten slotte nog op let, dat vergrote afzet in Paraguay en Ecuador zal moeten worden gefinancierd door Argentijnse kapitaalvoorziening en credietverlening en het zeer de vraag is of Argentinië, dat zelf momenteel dringend om buitenlands kapitaal verlegen is, aan deze behoeften kan voldoen, kan worden vastgesteld, dat de economische betekenis van de integratie in Latijns Amerika, zoals deze zich in 1953 onder Argentijnse leiding heeft ontwikkeld, nog klein is te achten. Volgens veler mening zou het ook niet verwonderlijk zijn, indien in de praktijk de unieverdragen dode letters zouden blijven te zijn.

De ware bedoeling.

Zoals in het voorafgaande reeds werd opgemerkt, is President Peron bij het uitvoeren van zijn integratiepolitiek niet in de eerste plaats gedreven door economische motieven. Het is bekend, dat hij reeds jaren droomt van een onder zijn leiding verenigd Latijns Amerika, dat daardoor een macht van betekenis wordt in de internationale politiek en speciaal tegenover de dominerende positie van de Verenigde Staten. Toen aan het begin van 1953 de actie tot verwezenlijking van dit doel werd ingezet met het zoeken van toenadering tot Chili, werd al spoedig duidelijk, dat men in dat land zeer afkerig is van iedere vorm van politieke samenwerking. Ook in de andere landen van Zuid-Amerika viel dit gevoelen te constateren.

De Argentijnse President probeerde daarom zijn doel te bereiken door het sluiten van economische unieverdragen. Uit het feit, dat Argentinië deze verdragen afsluit, mag niet worden afgeleid, dat het zijn politieke aspiraties heeft opgegeven. Dat dit in Zuid-Amerika wordt ingezien, blijkt uit de reacties, die het streven van Argentinië teweeg heeft gebracht, zowel in de landen die momenteel bij het Santiago-pact zijn aangesloten als ook in de landen, die daar geheel buiten staan. Het reeds in Chili, Paraguay en Ecuador gesignaleerde wantrouwen jegens de Argentijnse bedoelingen is in wezen niets anders dan de vrees onder Argentijnse politieke overheersing te geraken. Ook de hardnekkigheid waarmee Uruguay en Bolivia zich, ondanks de Argentijnse druk, blijven verzetten tegen de Peronistische integratiepolitiek spruit hoofdzakelijk voort uit vrees voor de politieke aspiraties van de Argentijnse President. Een zelfde bezorgdheid bleek uit de toenadering van Peru en Brazilië, waarachter men een poging moet zien, aldus „The Economist”, tot vorming van een „cordon sanitaire” tegen het opdringend Peronisme. Een cordon, dat overigens gevaar loopt doorbroken te worden, nu Columbia kennelijk overweegt eveneens tot het Santiago-pact toe te treden.

Men dient echter rekening te houden met de mogelijkheid dat Argentinië er in de naaste toekomst in slaagt het aantal deelnemers aan het Santiago-pact uit te breiden met landen, die in economisch en politiek opzicht meer te vertellen hebben dan Ecuador en Paraguay. Hierbij gaan de gedachten speciaal uit naar Columbia en Venezuela. Dan zou inderdaad een blok ontstaan met een niet weg te cijferen economische en politieke betekenis;

een blok tevens, dat als voornaamste tegenspeler de Verenigde Staten zou krijgen. Op 1 Maart van dit jaar is in Caracas een pan-Amerikaanse conferentie begonnen. Het is wel zeker, dat op deze conferentie Latijns Amerika bepaalde wensen zal trachten ingewilligd te krijgen van de Verenigde Staten. Men denke in dit verband aan een prijsgarantie voor grondstoffen en aan lagere invoerrechten op Latijns Amerikaanse producten. Het valt niet te ontkennen, dat in een dergelijke situatie een — al dan niet onder Perons leiding — verenigd Latijns Amerika een veel grotere invloed zou kunnen uitoefenen dan de betrokken landen afzonderlijk.

Al met al kan dus de conclusie worden getrokken, dat de zuiver economische betekenis van de tot nu toe door

Argentinië afgesloten economische unieverdragen zeer twijfelachtig is. De verdragen moeten echter worden gezien als verkapte pogingen van President Peron politieke vrienden te krijgen, die willen meewerken aan een verenigd Latijns Amerika, waarin Argentinië de eerste viool speelt. De behaalde successen zijn nog van geringe betekenis wegens de onbelangrijkheid van de landen die tot het Santiago-pact zijn toegetreden. Het moet echter niet uitgesloten worden geacht, dat een vergroting van het aantal deelnemers een blok in het leven roept, dat o.a. als tegenspeler van de Verenigde Staten zowel in economische als in politieke zin een rol van betekenis kan krijgen.

Delft.

Drs J. DON.

Trekt het rookgordijn op?

De Amerikaanse sigarettenconsumptie gedaald.

Het feit, dat 1953 een dalend binnenlands verbruik van sigaretten in de Verenigde Staten te zien heeft gegeven, waardoor een meer dan twintigjarige traditie van jaarlijkse stijgingen van 4 tot 6 pCt onderbroken werd, heeft — volgens de vakbladen van de tabakshandel — enige „geruststellende” oorzaken.

Tegenover een stijging in de kosten van levensonderhoud stond een aanmerkelijke daling der overwerkklonen. Voorts werd in 1953 door alle grote fabrikanten een prijsverhoging doorgevoerd. Ten slotte heeft een stijging in het marktaandeel der King Size sigaretten tot gevolg, dat het tabaksverbruik per gerookte sigaret is toegenomen. Tot in het derde kwartaal van 1953 heeft de sigarettenindustrie niet willen toegeven, dat de „health talk” rondom het sigarettenroken iets te maken zou hebben met de dalende tendentie in het gebruik.

Boemerang-reclame.

Nochtans namen vrijwel alle fabrikanten in hun reclame op actieve wijze aan deze „health talk” deel. Nog nimmer heeft een bedrijfstak zoveel geld uitgegeven om zichzelf te elimineren als de Amerikaanse sigarettenindustrie. Indien men de Amerikaanse sigarettenreclame mocht geloven, dan begingen alle rokers langzame zelfmoord, waarbij iedere fabrikant echter pretendeerde, dat zijn merk iets minder dodelijk was dan andere.

Reeds geruime tijd kan men alle slagzinnen voor sigaretten onder het trefwoord „mild” samenbrengen, waarbij ook de variaties „milder”, „mildst” en „allermildst” blijkbaar waren toegestaan, terwijl voor het merk Pall Mall zelfs een „meetbare mildheid” werd opgeëist.

Het „gezondheidsthema”, dat een versterking van de „milde” slagzinnen betekende, is door alle grote fabrikanten na de oorlog zo consequent toegepast, dat het niet meer eerlijk schijnt, te vragen, wie met deze heilloze verkoopargumentatie begonnen is. Men beweert, dat een volkomen uitgeputte en slapeloze copywriter voor Camel ten slotte heeft uitgevonden, dat méér dokters dit merk roken dan enig ander merk. Deze pretentie is waarschijnlijk juist, omdat Camel nu eenmaal het sterkste merk onder mannelijke consumenten is, zodat men dezelfde waarheid had kunnen verkondigen voor vuilnislieden, bankbedienden en dropfabrikanten.

De Federal Trade Commission.

Door deze Waarheid als een Kameel bleef men nog juist ongrijpbaar voor de Federal Trade Commission,

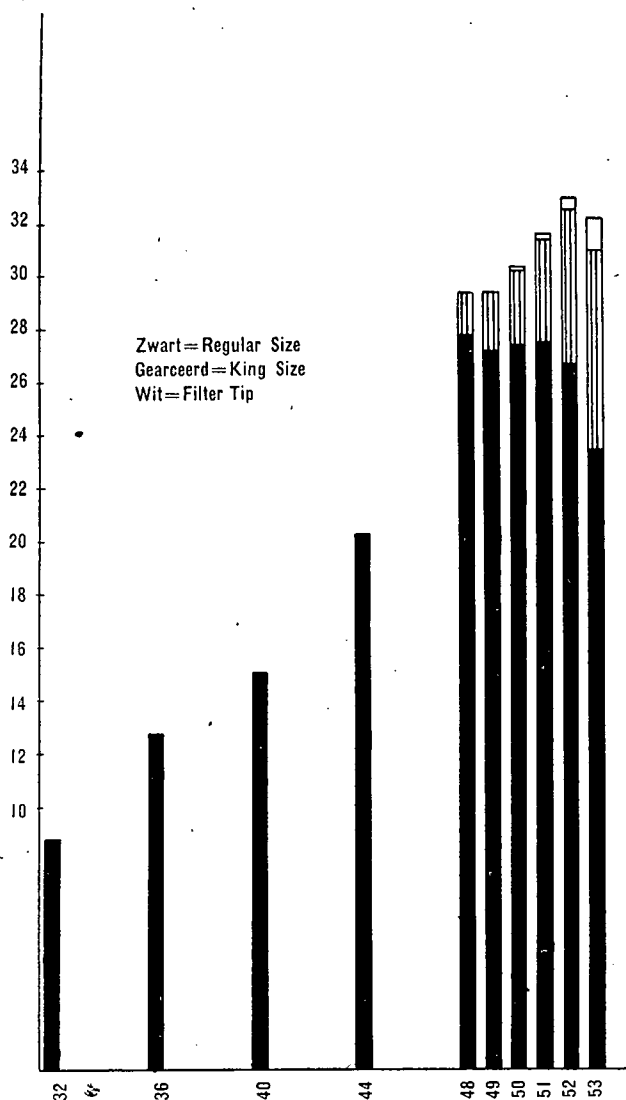
die immers slechts optreedt als onjuiste stellingen in de reclame beweerd worden, niet als ze geïnsinueerd worden.

De vroegere bewering voor Camel, dat deze sigaret de conditie van atleten ten goede kwam, was namelijk al door de F.T.C. verboden. Hetzelfde gold voor de stel-

Afb. 1.

Binnenlands sigarettenverbruik in de Verenigde Staten

(gemiddelde maandcijfers in milliarden stuks)



ling van een andere fabrikant, dat diens Kool sigaretten een verkoudheid hielpen voorkomen, omdat ze menthol bevatten.

De meest komische bijdrage tot de Amerikaanse literatuur over sigarettenreclame heeft echter Lorillard geleverd door zijn slagzin, welke „een Karrevracht zonder Kuch” beloofde aan Old Gold rokers. De F.T.C. liet vaststellen, dat deze sigaret niet meer en niet minder nicotine en irriterende bestanddelen bevatte dan andere merken, waarop de fabrikant een lenige volte-face maakte door de spot te gaan drijven met het gezondheids-thema in de sigarettenreclame. „Wij zijn tabaksmensen, géén doktoren”, schreef hij vol trots, en hij beloofde „a treat instead of a treatment”. Als klap op de vuurpijl vermeldde hij vrijmoedig dat geen andere sigaret *minder* nicotine of irriterende bestanddelen bevatte. „Dit werd proefondervindelijk vastgesteld door de Regering der Verenigde Staten”.

De fabrikanten der vijf grote historische merken zijn successievelijk alle in een van de aanvang af verloren gevecht met de F.T.C. gewikkeld geweest, zonder tijdjering te hebben getrokken uit de nederlagen van hun voorgangers.

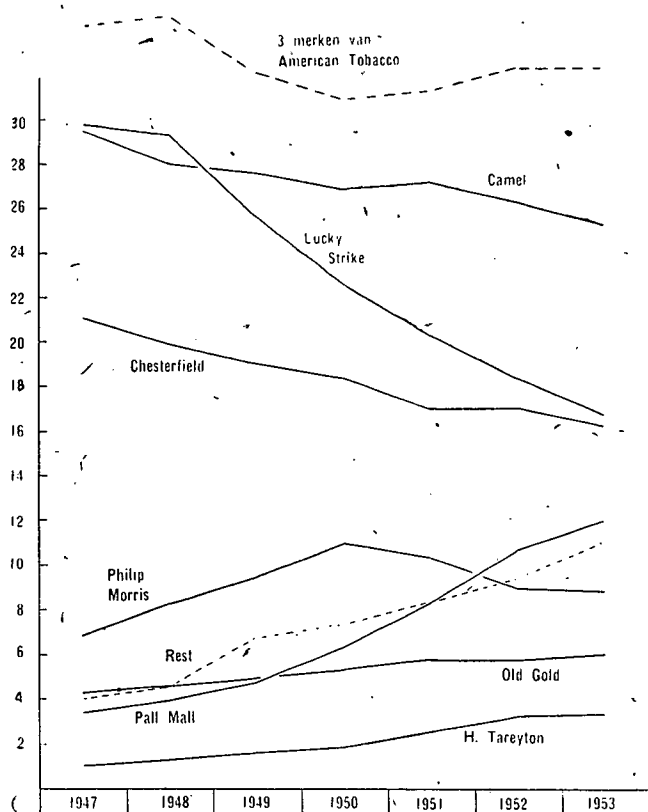
De ontwikkeling der merken.

Op afbeelding 2 valt onmiddellijk de gestage groei van Pall Mall sedert 1947 in het oog, die grotendeels ten koste van de oude „Grote Drie” ging. Philip Morris heeft zijn goede aanloop, waardoor hij zich aanvankelijk bij dit drietal scheen te gaan voegen, niet volgehouden en zakte weer sedert 1950.

Lucky Strike is de grote verliezer sedert 1948, doch dit verlies wordt voor de American Tobacco Company waarschijnlijk wel danig verzacht door de enorme groei van zijn Pall Mall en de geleidelijke stijging van zijn andere

Arb. 2.

Ontwikkeling van het marktaandeel der grote Amerikaanse sigarettenmerken (binnenlandse consumptie Verenigde Staten)



King Size merk, Herbert Tareyton. Pall Mall, in 1947 nog nummer 6 onder de merken; was in 1950 reeds nummer 5 en haalde in 1952 de vierde plaats.

De gestippelde lijn, die de ontwikkeling der belangrijkste drie A.T.C.-merken weergeeft, toont duidelijk aan, dat American Tobacco tot dusverre de enige der groten is, die zich, na een korte inzinking, staande weet te houden tegen de gestage opmars der „overige merken”, in afbeelding 2 eveneens als een stippellijn afgebeeld.

De King Size sigaret.

Het aandeel der gezamenlijke King Size sigaretten ontwikkelde zich sinds 1947 als volgt:

1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
(in procenten)						
4,5	5,5	7,0	9,2	12,1	17,6	26,7

In 1951 was de King Size omzet vrijwel geheel in handen van A.T.C. met Pall Mall en Herbert Tareyton, die tezamen 11,05 pCt van de sigarettenmarkt hadden. De K.S.-merken der andere fabrikanten (Cavalier, Fatima, Dunhill en Embassy) leidden een zeer kwijnend bestaan.

In Juni 1952 besloten Liggett & Myers tot een belangrijke stap, die de voortdurende daling van hun Chesterfield moest tegengaan: zij brachten naast hun Chesterfield Regular een Chesterfield K.S. om aldus de groeiende voorkeur voor K.S.-sigaretten te combineren met de oude goodwill van hun merk. Na 6 maanden op de markt te zijn geweest had de Chesterfield K.S. reeds een marktaandeel van 2,1 pCt over geheel 1952 gerekend, en de daling van het merk werd voor dat jaar dan ook gestuit.

Deze kunst was echter spoedig afgekeken door Philip Morris en Lorillard, die begin 1953 hun hoofdmerken eveneens in twee formaten brachten en de roker dus eveneens de keus tussen een „long” en een „short smoke” offereerden. Chesterfield handhaafde zich in 1953 weer ongeveer en hetzelfde gold voor Philip Morris en Old Gold, dank zij de aangetrokken K.S.-rokers. Pall Mall bleef echter stijgen, al is de eenparig versnelde stijgingsbeweging enigermate afgeremd.

De omzetverdeling van het assortiment over „Regular” en „King Size” was voor de vijf grote fabrikanten in 1953:

	A.T.C.	Reynolds	L. & M.	Ph. Morris	Lorillard
(in procenten)					
R.S.	52	97	75	72	81
K.S.	48	3	25	28	19

Het belangrijkste argument vóór het roken van King Size sigaretten is natuurlijk dat men voor vrijwel dezelfde prijs méér tabak en dus méér trekken rookgenot verwerft. Het bleek echter te verleidelijk, ook voor de K.S.-merken gezondheidsmotieven te lanceren; de extra hoeveelheid tabak zou als een filter werken voor nicotine, teer en irriterende harsen, zodat de roker ook in het belang van zijn overlevingskansen dringend het roken van K.S.-sigaretten werd aangeraden.

De Consumers' Union heeft uitgebreide proeven laten nemen teneinde deze beweringen te onderzoeken. In Februari 1953 rapporteerde deze organisatie in het blad „Consumer Reports” dat de extra lengte, indien zij *niet* werd opgerookt, deze filterende functie inderdaad vervulde. Rookte men de sigaret geheel op dan zou uiteraard méér nicotine en teer in de rokersborstkas belanden.

De Filter Tip.

De ware schrik is echter eerst onder het rokend pu-

blijk gebracht door de propaganda voor filter tip merken, al maken deze tezamen een zeer klein gedeelte van de omzet uit. De ontwikkeling der F.T.-sigaretten is als volgt:

1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953
(in procenten)						
0,2	0,3	0,4	0,6	0,7	1,2	3,3

Het aandeel der F.T.'s is dus niet zoveel kleiner dan het uitgangspunt der King Size sigaretten in 1947 was. Gezien de publicaties van medische zijde over de mogelijke schadelijke gevolgen van het roken, lag het verkoopargument voor de F.T.'s voor de hand. „Witte-Jassen Reclame”, zoals men ze zeer duidelijk noemt, werd voor filter tips schering en inslag. Liggett & Myers konden niet nalaten de slagzin voor hun nieuwe F.T.-sigaret als volgt de redigeren: „Just what the doctor ordered”.

Philip Morris heeft door het samensmelten met Benson & Hedges het belangrijke F.T.-merk Parliament overgenomen, en daar ook Lorillard reeds met Kent op de markt was, hebben thans drie van de vijf groten zich op de F.T.-sigaretten geworpen, die vroeger de liefhebberij der kleinere fabrikanten vormden.

De Consumers' Union publiceerde een verslag, waarin sommige filter tip merken als deugdelijk voor het nagestreefde doel werden beschreven, terwijl andere filters geen bijzonder filterend vermogen bezaten.

De American Medical Association.

Het is de American Medical Association, die reeds lang bezwaar maakt tegen het afgeven van attesten voor sigaretten door artsen, eindelijk te gortig geworden. De A.M.A. besloot haar kolommen (in het „Journal”) te sluiten voor sigarettenadvertenties. Gezien de fierheid waarmee Amerikaanse fabrikanten plegen aan te kondigen dat hun producten geaccepteerd werden voor reclame in publicaties van de A.M.A., is dit besluit wel een bijzonder grote blamage voor de sigarettenindustrie en haar reclame-adviseurs.

Het A.M.A.-besluit werd namelijk niet ingegeven door bezwaren tegen het sigarettenroken, maar door bezwaren tegen de onverantwoorde reclamepolitiek der fabrikanten. Dr Martin, de nieuwgekozen voorzitter van de A.M.A., verklaarde voor een landelijke televisie-uitzending, zelf een stug roker te zijn. Hij achtte het evenzeer mogelijk dat longkanker door verbrandingsgassen van auto's of door het teveel eten van ingeblikt voedsel zou ontstaan.

Het feit, dat medisch-wetenschappelijke onderzoeken nog niet tot een definitief resultaat hadden geleid, ontsloeg de sigarettenindustrie echter niet van haar verplichting, enige reserves te betrachten bij het naar voren brengen van gezondheidsmotieven in de reclame.

Beurspaniek.

De strijd rondom het roken was inmiddels naar de beurs overgeslagen. In het laatste kwartaal, tijdens een algemeen oplopen der koersen, zakten die van de grote sigarettenfabrikanten. Een herstel, dat per ultimo Januari 1954 gesignaleerd kon worden, heeft de daling sedert begin October 1953 nog niet gecompenseerd.

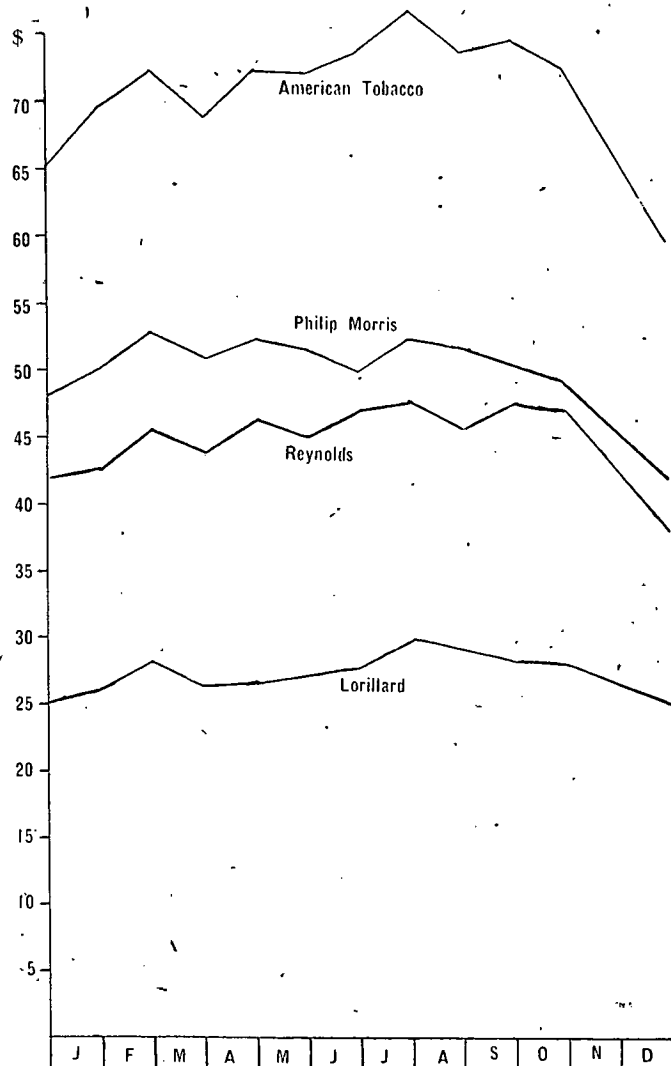
Publicaties over te verwachten hogere dividenden konden de koers niet ondersteunen. De geannonceerde winsten (vóór belastingen) op common stock waren voor enkele maatschappijen bijvoorbeeld:

	1953	1952
American Tobacco	\$ 4,26	tegen \$ 3,56 per share
Reynolds	\$ 2,35	tegen \$ 2,18 per share
Philip Morris	\$ 3,86	tegen \$ 2,89 per share

Een politiek van hogere dividenden en van minder agressiviteit in de verkoop werd geannonceerd, doch deze verklaring kwam uiteraard te laat om de gedaalde consumptie goed te praten.

Arb. 3

Aandelenkoersen New York in dollars per share per de laatste van iedere maand in 1953



Better Business Bureaux.

National Better Business Bureaux, Inc., een uit het bedrijfsleven voortgekomen instelling met het doel, de zakenmoraal te bevorderen, heeft de fabrikanten verzocht, bijeen te komen om gezamenlijk een erencode voor sigarettenadvertenties op te stellen. Het antwoord der fabrikanten was, dat de anti-trustwetgeving een dergelijke bijeenkomst verbood; en gezien de houding welke de Overheid herhaaldelijk jegens de sigarettenindustrie heeft aangenomen, is dit antwoord zeer begrijpelijk. B.B.B. heeft hierna zelf een erencode opgesteld en deze aan de fabrikanten ter overweging gegeven. Deze erencode verbiedt het voeren van gezondheidsargumenten geheel, schrijft overlegging van objectief vastgestelde bewijzen voor bij iedere bewering in de reclame en legt het gebruik van attesten aan banden, om het even of deze door filmsterren of door artsen worden gegeven. Aan de fabri-

kanten werd gevraagd, zich te uiten indien ze *bezwaren* tegen deze erecode zouden hebben. Alle fabrikanten hebben het stilzwijgen bewaard, zodat B.B.B. aanneemt, dat de gestelde regels voor allen aanvaardbaar zijn.

B.B.B. heeft reeds op zoveel terreinen als het zelfwerkend reinigingsmiddel van het bedrijfsleven gefunctioneerd, dat men inderdaad goede hoop mag hebben op naleving van deze voorgestelde code.

Tobacco Industry Research Committee.

De sigarettenindustrie zelf heeft thans de grote stap ondernomen, die waarschijnlijk het optrekken van het rookgordijn rondom het gezondheidsvraagstuk ten gevolge zal hebben. In een „openhartige verklaring” aan de rokers hebben zij zich tot het brede publiek gewend. Zij stellen daarin voorop, *niet* te geloven aan de beweringen, dat er verband zou bestaan tussen het sigarettengebruik en longkanker, ondanks de integriteit van de medici die betreffende uitspraken hebben gedaan. Zij willen als fabrikanten echter hun verantwoordelijkheid inzake de volksgezondheid vóór alle zakelijke belangen laten gaan en het onafhankelijk en onpartijdig medisch onderzoek ter zake van het sigarettengebruik financieel ondersteunen.

Ze zullen daartoe een wetenschapsman aanstellen over wiens integriteit en nationale reputatie geen twijfel bestaat, deze wordt terzijde gestaan door een adviserende raad, bestaande uit wetenschapsbeoefenaren zonder enig belang bij de sigarettenindustrie. „Deze verklaring geven wij uit omdat wij menen, dat men recht heeft, te weten, wat ons standpunt in deze zaak is en wat wij van plan zijn, er aan te doen”.

Tenslotte.

De Amerikaanse sigarettenindustrie heeft een harde les moeten leren, na geruime tijd uitermate provocerend te zijn opgetreden ten aanzien van het toch zo ernstige onderwerp als de menselijke gezondheid. Indien een traditie van meer dan 300 jaar van „solace, relaxation, and enjoyment” bedreigd wordt door medische bezwaren is het enige waardige antwoord, methoden en technieken te ontwikkelen, die de genoemde bezwaren weten op te heffen. De kennis en ervaring, in deze 300 jaar geaccumuleerd, moeten hiervoor toereikend zijn.

Pernis.

J. L. WAGE.

LONDON LETTER

Soon Mr. Butler will be presenting his third Budget, the half-way house so to speak, assuming that the Tories run the full measure of five years. And let me quickly add there are some who do not allow that assumption. Whether the present House runs its full time or not, the forthcoming Budget will be an important one, for it will have to recognize the great change which has taken place in industrial relations and the outlook of intensified competition overseas. It also must face up to the problem that cuts in ordinary expenditure have been on the disappointing side.

Until comparatively recently, Budget prospects were generally accepted as fairly favourable. The question was not so much whether there would be any cuts, but where they would be and how much benefit would accrue. One or two cautionary statements by Mr. Butler in this period were dismissed as the usual gloom to be expected from almost any Chancellor. The signing of the Japanese pact

was undoubtedly a shock. It was realised that Japan could either cut imports or be allowed to expand exports, but to allow the blow to fall on Lancashire instead of numerous other trades, revealed the Chancellor as a tough nut. The genial Butler with a little bit of relief for everyone was gone.

About the same time he dealt a severe blow to the legend of being easy-going by acceding to a trade request for early knowledge of what he intended to do about purchase tax. So weakened has Parliamentary control over expenditure become that this tax, raising roughly £ 300 millions a year, can be varied outside the Finance Bill. It was not so much acceding to the request that killed the legend, as saying that there would be no relief either in or before the Budget. The optimists concerning tax reliefs — and aren't we all? — had taken a good hiding, but there was another rod in pickle. Supplementary estimates for the year now ending were put in, amounting to £ 228.7 millions. The optimists desperately tried to explain that these supplementaries were quite exceptional; in point of fact they were really advances out of the 1954-55 accounts. Hence, the 1954-55 estimates would be that much lower and that would be something. It would have been if the estimates for the forthcoming year had not exceeded the 1953-54 estimates plus the supplementaries by no less than £ 67 millions. One commentator here, cut to the quick, reminded his readers that Mr. Butler said last year: „At home, we have by no means said our last word about reducing Civil Supply expenditure. This process must go on and must play its part in maintaining the health of our economy”. Since those estimates were published the greatest general optimism is that perhaps taxation will not rise. The wheel has turned almost full circle. There is something ironic in this almost conviction that only the worst is yet to be and the news that the Germans, by increasing competition against us and others are proposing to reduce taxation for the individual and for the company.

It is because of this German proposal that our own Chancellor, not unmindful in his last Budget speech of the level of taxation in this country as compared with that of competitors, might once again surprise the prophets. Admittedly, he is committed to cuts in revenue, because earlier reliefs will be operating more fully in the coming year than in that now closing; the reduction was estimated to cost £ 90 millions more in 1954-55 than in 1953-54. But a Chancellor faced with waves of wage demands, and an opposite number in Western Germany, willing to run a risk, might have to demonstrate to business men how to have a go.

This, so it seems to me, he can only do by cutting expenditure. Defence, responsible for one-third of Government spending will probably escape, though better value might be demanded. Subsidies have been cut in many directions but housing subsidies appear to be a subject for attack. Each council house or flat incurs a subsidy of £ 35 a year for 60 years; obviously our grandchildren will recite that old verse „I remember, I remember the house where I was born”. They'll have jolly good cause to do so, seeing that they'll be paying for it. Housing subsidies can be reduced if more houses are built for sale and attempts are being made to reduce the deposit to be put down on the purchase of a house. In the main, building societies allow up to 80 per cent of *their valuation* of the property. That is to say, £ 1,600 on a house valued at £ 2,000. If the seller can insist on, say, £ 2,500, and generally there is still a margin between

building society valuation and the market price, the buyer has to find £ 900. In addition, the buyer in these circumstances would have to find the legal costs; the stamp duty alone would be £ 50. Agreement between the various interests could lead to a larger proportion of building being for private sale. Over the years, the relief to the Exchequer would be enormous, but in any one particular year, it would not be very significant. This consideration ignores whether so much of our economic wealth can be locked up in that most domestic of all industries, house building.

The farming community has just had its subsidies reviewed; during 1954-55 they will be cut by £ 23 millions, but even so they will be running at the rate of £ 200 millions a year. This tougher attitude towards the British farmer, somewhat unexpected, is the consequence of removing controls and of the farmers here hitting more or less accurately the targets placed before them. In the immediate short-term, Mr. Butler might be very glad of that £ 23 millions but over the long term, as Professor Robinson in the current issue of the „Three Banks Review” maintains in the long run we cannot pay for much more than four-fifths of the import volume of 1938. A partial solution is in the use of domestically produced raw materials, or the extension of the idea of importing raw materials in a rawer state. But he looks to British agriculture to expand by 30 per cent over the next ten years. This would enable food imports to be reduced, and at the same time for the total amount of food consumed to keep in line with the expansion in the population. The money saved on food imports could be spent on industrial raw materials. Sooner or later British Chancellors have to reconcile the need for reducing subsidies with the desire to expand agricultural production beyond its present size.

Not so long ago, the bank rate would have been suggested as one way of cutting Government spending, but slowly opinion is turning more to the idea that a change downward is not desirable. The adherents to this school do not, I think, attach sufficient weight to the control which the Central Bank exercises through the commercial banks, and there can be no denying that yields in the gilt-edged market are still falling. This is a favourable condition for cutting the Bank rate.

Mr. Butler ought to produce the rabbit out of the hat, for political and for some economic reasons, but it seems that this hat might not be the sort for producing rabbits. Or if it can perform this near-miracle, they will probably be tiny rabbits. There's still a lot of tidying to be done in the tax laws: the allowance for providing for pensions for self-employed persons is the current favourite; allowances for business men making trips overseas to extend markets is now hotly debated and so on. These, or at least some, can be expected, but for the really big stuff, that seems to be off — for a year at least. But if a major relief is to be granted somehow or other, it will, in my opinion, be on income tax. According to the statistics 19³/₄ millions still pay this tax, and obviously this is the best way of providing something for most people. The only snag is that a woman M.P. — woman-like — asked a very small sample of men whether the income tax reliefs granted last year to offset the removal of certain food subsidies had in fact been passed on to the lady of the house. Those who had done so felt like martyrs, but they were a small minority. This result of a one-woman Gallup Poll is not encouraging for those who hope for a lower income tax. But perhaps it reveals where

the pressure for higher wages originates. Fairly soon we shall discover whether Mr. Butler proposes to frame his Budget according to the financial condition of the country or the economic climate existing outside.

London.

HENRY HAKE.

P.S. Since I wrote this Letter, the financial authorities have stated that in future there will be de jure instead of largely de facto, only three types of sterling; the present sterling used in the sterling area, dollar area sterling, and a single type of sterling for all other areas, except for a few isolated countries where negotiations are at present in progress. The first reaction was a fall in the sterling rate, though the confidence engendered by what is almost certainly a step in the direction of convertibility will probably outweigh the effect of merging varying values of sterling into the third category.

The authorities are also following Belgium's example by re-opening, subject to important limitations, the gold market in London after fifteen years. At first glance, it would appear that the authorities want to get as much of the financial machinery working as possible before convertibility comes. Even when it does arrive it will, in my opinion, be only a shadow of its former self, but that defect will eventually be rectified. Maybe, I shall need to revise my opinion when the gold market has been operating for a while. One such cause would be the deepening of the American recession and its travel across to Europe. But subject to that vital proviso, convertibility seems „on”. And, despite the sorrows it will cause working economists, there is likely to be a measure of fluctuating exchange rates, since we believe in the virtues of the market.

H. H.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES

Bouwkassen

Het bezit van een eigen huis is vanouds voor velen bijzonder aantrekkelijk gebleken. Dat niettemin het merendeel van de woningen in Nederland uit huurwoningen bestaat, is onder andere toe te schrijven aan het grote aantal belemmeringen, dat aan de verkrijging van een eigen huis in de weg staat. Een van de grootste moeilijkheden is meestal de financiële. Het is het streven van de bouwkassen om speciaal voor de categorie der weinig kapitaalkrachtigen aan deze laatste moeilijkheid zoveel mogelijk tegemoet te komen.

Een bouwkas is een instelling, die de door de deelnemers (bouwspaarders) bespaarde bedragen, eventueel aangevuld met gelden van derden en/of eigen kapitaal, alsmede de ontvangen aflossingen op reeds verstrekte hypotheek, verzamelt in een fonds, waaruit aan de deelnemers volgens een bepaald systeem uitkeringen worden verstrekt ten behoeve van de bouw (of eventueel aankoop) van woningen.

In 1946 werd dit instituut voorlopig bij de wet geregeld. Deze regeling hield onder andere in, dat de bouwkassen onder het toezicht van de Verzekeringkamer werden gesteld.

In het onderstaande zal een summier overzicht worden gegeven van de recente ontwikkeling van de grootste twee Nederlandse bouwkasten ¹⁾.

¹⁾ In totaal waren in Nederland eind 1952 10 bouwkasten werkzaam. In 1945 was dit aantal 28. Deze teruggang is voornamelijk een gevolg van de wettelijke regeling van 1946 en van de tot concentratie leidende hoge acquisitiekosten.

N.V. Bouwkas Noord-Nederlandse Gemeenten.

Deze te Assen gevestigde instelling werd in 1947 opgericht door een aantal gemeenten uit de drie Noordelijke provincies. Alleen gemeenten kunnen als aandeelhouder tot de kas toetreden. Blijkens onderstaande tabel mag B.N.G. zich in een voorspoedige ontwikkeling verheugen.

ult.	aantal aangesloten gemeenten	aantal bewerkte provincies	aantal deelnemers	uitstaande hypotheke (netto)
1947	104	3	3.629	f —
1948	118	3	4.036	3,9 mln
1949	120	3	3.996	9,4 "
1950	123	3	4.335	14,7 "
1951	209	5	4.620	15,8 "
1952	313	8	ca 6.000	18,9 "

De door B.N.G. van haar oprichting af gevolgde werkwijze houdt in, dat iedere bouwspaarder, nadat hij een bepaald bedrag heeft gespaard, een uitkering kan ontvangen ten bedrage van zijn spaartegoed (inclusief geaccumuleerde rente ²⁾) plus een hypothecaire lening. Deze lening is onopzegbaar van de zijde der bouwkas. Zij is rentedragend en loopt maximaal 30 jaar. Zoals hieruit blijkt volgt B.N.G. een renteverrekenend systeem. Zij neemt hierbij in het Nederlandse bouwkasbedrijf een bijzondere positie in. Bij B.N.G. worden de verstrekte hypotheke niet alleen gefinancierd met de spaargelden der deelnemers, maar ook met middelen, die de kas daartoe aantrekt van derden (institutionele beleggers).

Men kan blijkens het bovenstaande zeggen, dat B.N.G. voor een deelnemer eerst kan fungeren als spaarbank en na de spaarperiode als hypotheekbank. Ook verleent deze kas aan haar tot bouw overgaande deelnemers bouwkundige hulp.

De inkomsten der kas vloeien — uit het voorgaande volgt dit eigenlijk reeds — uit drie bronnen. Ten eerste geniet zij een rentewinst doordat haar debetrente hoger is dan haar creditrente. Daarnaast berekent zij aan spaarders en hypotheek-debiteuren een vergoeding voor administratiekosten, terwijl de derde bron wordt gevormd door de vergoedingen voor de bouwkundige service. Voor zover de kostenvergoedingen vooruit worden ontvangen, worden zij overgebracht naar reserve-rekeningen voor administratiekosten.

De door B.N.G. gevolgde werkwijze heeft tot nu toe bevredigende resultaten opgeleverd. De bedrijfswinst (= rentewinst plus eventuele winst op de kostenvergoedingen) bedroeg in de jaren 1947 t/m 1952 achtereenvolgens (\times f 1.000): 3, 0, 40, 72, 70, 120. Deze bedragen resteren na aftrek van $3\frac{1}{2}$ pCt over het volgestorte aandelenkapitaal (dit is per ultimo 1952 $3\frac{1}{2}$ pCt over f 0,2 mln ³⁾). De bedrijfswinst werd aangewend ter versterking van de reserves.

De doelstelling van B.N.G. is intussen niet het maken van winst, doch het bevorderen van het bezit van een (uiteindelijk onbelaste) eigen woning.

De debetrente der kas kan, door het afzonderlijk in rekening brengen van bovengenoemde kostenvergoedingen, betrekkelijk laag zijn. In dezelfde richting werkt de omstandigheid, dat deze *semi-publieke* kas bij derden op vrij gunstige voorwaarden kan lenen, alsmede het feit, dat de terugbetaling der verstrekte hypothecaire leningen is verzekerd, doordat de gemeentebesturen ten behoeve van ingezetenen garanties ten aanzien hiervan verstrekken. Dit laatste maakt tevens begrijpelijk, dat B.N.G.

hypotheke verleent tot 85 pCt van de waarde van het onderpand.

Het aandelenkapitaal der kas dient als waarborgkapitaal. Ingevolge de wet van 1946 is de maximale verhouding tussen het bedrag der uitstaande hypotheke en het maatschappelijk kapitaal plus statutaire reserve, in de statuten vastgelegd. Zij bedraagt bij B.N.G. 20 : 1. Ultimo 1952 lag de feitelijke verhouding hier belangrijk beneden.

Uiteraard vereist het in sterke mate financieren van onopzegbare hypotheke met vreemde middelen, dat aan de liquiditeit veel aandacht wordt geschonken, te meer daar de spaarsaldi der deelnemers direct opvraagbaar zijn. Men mag aannemen, dat, indien de opvraging van spaargelden ooit een grote omvang zou gaan aannemen, B.N.G., voor zover volstorting van de aandelen de moeilijkheden niet reeds wegneemt, in voldoende mate kan terugvallen op haar overige kapitaalverschaffers.

N.V. Bouwkas „Rohyp”.

Deze te Amsterdam gevestigde bouwkas is thans de grootste in Nederland. Eind 1952 beliep het bedrag der uitstaande hypotheke netto circa f 36 mln.

De Rohyp werd opgericht in 1932 door een aantal particulieren, die tevens het aandelenkapitaal der kas fourneerden. Zij is een bouwkas tot het verstrekken van renteloze en onopzegbare hypotheke (r-o-hyp). Onder invloed van de ontwikkeling in het buitenland, met name in Duitsland en Zwitserland, werd namelijk bij de oprichting besloten, het renteloze-systeem te volgen. Men vormde geen gesloten groepen doch men ging uit van een open spaarderskring; dit betekent, dat er steeds nieuwe deelnemers kunnen toetreden. Bij een kas die het renteloze systeem volgt en die geen gelden van derden aantrekt, zijn de spaarders identiek met de toekomstige credietontvangers. De grote moeilijkheid hierbij is echter, dat de bouwkas geen enkele concrete toezegging kan doen met betrekking tot de wachttijd. Onder dit laatste wordt verstaan de periode liggend tussen het ogenblik waarop men met sparen begint en het moment van uitkering van de bouwsom. Genoemde moeilijkheid is een gevolg van het feit, dat de wachttijd afhankelijk is van de grootte van het bouwfonds, die bij dit stelsel bepaald wordt door verschillende onzekere factoren, waarvan het aantal in de toekomst toetredende spaarders de belangrijkste is. De gesignaleerde onzekerheid en de bij sommige kassen voorkomende lange wachttijden hebben begrijpelijkerwijs een toenemende aversie tegen dit systeem doen ontstaan. De ontwikkeling van het bouwkasbedrijf in Nederland heeft er dan ook toe geleid, dat de Rohyp haar „geslotenheid” is gaan doorbreken door het aantrekken van middelen van derden.

a. In 1947 ging zij over tot de plaatsing van zgn. Rohyp-certificaten. Op deze spaarcertificaten, die geleidelijk kunnen worden volgestort, die afkoopbaar en verkoopbaar zijn, en die een looptijd hebben van 5 - 30 jaar, wordt 2 pCt rente gegarandeerd. Brengt de „tegenwaarde” van de certificaten meer dan 2 pCt op; dan wordt het meerdere tussen bouwkas en certificaathouders gelijkelijk verdeeld. Het totaal van de van certificaathouders verkregen gelden vertoont sinds 1947 een gestadige groei en bedraagt per ultimo 1952 ruim f 2 mln. Tot nu toe werd ieder jaar 3 pCt rente op de certificaten uitgekeerd. Zeer recent zijn nog weer nieuwe certificaten geïntroduceerd met een vaste rente van 3 (spaarcertificaten) resp. $3\frac{1}{2}$ pCt (volgestorte certificaten).

De certificaathouders kunnen overigens, blijkens het

²⁾ Het rentepercentage is zo mogelijk gelijk aan dat der Rijkspostspaarbank.

³⁾ Het geplaatste aandelenkapitaal bedroeg ultimo 1952 f 1 mln.

verslag van de Rohyp over 1952, indien zij dit wenselijk zelf ook in aanmerking komen voor het ontvangen van een rentedragende hypotheecaire geldlening, af te lossen in maximaal 25 jaar. De Directie vertrouwt er op, dat het Rohyp-certificaat even goed, zo niet beter, de functie van bouwsparen zal kunnen vervullen als dit het geval was met het renteloze bouwkas-contract.

b. In 1948 werd het de Rohyp mogelijk, leningen op lange termijn te sluiten bij bepaalde geldgevers (waaronder institutionele beleggers). Na een bescheiden begin (per ultimo 1948 parasseerde de post „geldleningen op lange termijn” in de Rohyp-balans met circa f 65.000) heeft deze financieringsvorm een hōge vlucht genomen. Eind 1952 was er niet minder dan f 16 mln in de vorm van „leningen op onderpand” aangetrokken.

Interessant is het nu, na te gaan op welke wijze de onder a. en b. genoemde middelen van derden door de Rohyp zijn aangewend. Daar zowel op de certificaten als op de leningen rente moet worden betaald, werden de aldus verkregen gelden uitsluitend in *rentedragende* hypotheeken belegd. Aan wie, onder welke voorwaarden en tot welke bedragen werden en worden nu deze hypotheeken verstrekt? Het is nuttig een onderscheid te maken in enkele categorieën.

1. Een rentedragende hypotheek kan worden verstrekt aan een bouwspaarder, die nog niet aan de uitkering van de bouwsom toe is. De Rohyp geeft aan deze credietvorm de naam „overbruggingshypotheek”. Zij kan maximaal twee derde van de bouwsom plus het spaartegoed bedragen. Wanneer de bouwspaarder zolang en zoveel heeft gespaard dat hij voor uitkering van de bouwsom in aanmerking komt, wordt de overbruggingshypotheek omgezet in een renteloze hypotheek. Via deze overbruggingscredieten komen dus de van niet-bouwspvaarders verkregen middelen aan de deelnemers der bouwkas ten goede. De op deze wijze verkregen bekorting van de wachttijd gaat evenwel gepaard met een uitbreiding der verplichtingen. Immers, de verkrijgers van deze credieten moeten totdat zij hun bouwsom krijgen uitbetaald, en rente betalen van hun crediet en voortgaan met stortingen op hun deelname in de bouwkas.

2. Een tweede groep van verkrijgers van rentedragende hypotheeken wordt gevormd door bouwers, waarvoor de gemeente hunner inwoning aan de Rohyp de betaling van rente en aflossing op door de Rohyp te verstrekken hypotheecaire leningen garandeert. Dit behoeven geen deelnemers in de bouwkas te zijn. Dit instituut van de gemeentelijke garantie is de basis geworden van omvangrijke credietverlening door de institutionele beleggers aan de Rohyp. De maximale hypotheek bedraagt voor deze categorie 85 pCt van de bouwsom minus rijksbijdrage; de aflossing kan geschieden in 25 jaar.

3. Ten slotte bestaat er voor bouwers- (of kopers-) niet-leden van de bouwkas ook nog de mogelijkheid om *zonder* gemeentelijke garantie een rentedragende hypotheek van de Rohyp te krijgen. In dit geval bedraagt de maximale hypotheek 60 à 70 pCt van de bouwsom minus rijksbijdrage, resp. van de waarde van het onderpand.

Het vorenstaande illustreert de ontwikkeling, die zich in de na-oorlogse jaren in dit bouwkasbedrijf heeft voorgedaan en belicht, hoe de overgang van het renteloze naar het rentedragende systeem bezig is zich bij de Rohyp te voltrekken; waarbij de Rohyp dus ook spaarders kent, die geen bouwers worden en bouwers financiert die voordien geen spaarders waren ⁴⁾.

⁴⁾ Per ultimo 1952 was het bedrag aan uitstaande rentedragende hypotheeken bij deze in oorsprong renteloze bouwkas hoger dan het totaal van de uitstaande renteloze hypotheeken (resp. f 20 en f 16 mln).

Intussen scheidt deze overgang een probleem voor die bouwspvaarders, die geen gebruik (kunnen) maken van de overbruggingscredieten. Immers de omstandigheid, dat het aantal nieuwe deelnemers in de bouwkas volgens het oude (renteloze) systeem ieder jaar minder wordt, impliceert voor hen onherroepelijk lange en mogelijk zeer lange wachttijden. Speciale maatregelen voor deze categorie van bouwspvaarders lijken daarom wel gewenst. De in 1943 ingestelde Staatscommissie die tot taak heeft het bouwkaswezen te bestuderen, zal in haar eindrapport aan deze moeilijkheid zeker de nodige aandacht wijden.

Ten slotte nog enkele opmerkingen over de resultaten der Rohyp. De kosten bestaan voornamelijk uit acquisitiekosten (reclame en provisie), salarissen en sociale lasten, rentekosten (over leningen en certificaten) en een vrij omvangrijke post „algemene” kosten. Daartegenover staan als belangrijke opbrengsten de vergoedingen voor administratiekosten etc., in rekening gebracht aan hypotheekgevers, certificaathouders en bouwkascontractanten, alsmede de rente op hypotheeken en op enkele kleinere beleggingen.

De omstandigheid, dat de Rohyp evenals B.N.G. bij het afsluiten van overeenkomsten ineens een bepaalde vergoeding berekent ter dekking van op dat moment te maken, maar ook van toekomstige kosten, scheidt de noodzaak tot het creëren van een reserve voor administratiekosten.

Of en in hoeverre de afzonderlijke vergoedingen de betreffende kosten dekken, is ook door de Rohyp zelf moeilijk vast te stellen. De algemene kosten zijn omvangrijk en een kostenverdeling is bij een bedrijf als dat van de Rohyp een nogal arbitraire aangelegenheid. Dit maakt ook een resultatenanalyse moeilijk tot onmogelijk. Daar men bovendien de verschillende activiteiten van de Rohyp eigenlijk niet los van elkaar kan denken, zullen wij ons beperken tot een overzicht van de totale winst in de jaren 1948 t/m 1952. De gepubliceerde winsten, waarvan de belastingen reeds zijn afgetrokken, bedroegen in deze periode resp. (x f 1.000): 32, 32, 52, 138 en 66. Het totale geplaatste en volgestorte aandelenkapitaal bedroeg onveranderd f 575.000. Op de aandelen A (f 75.000) werd uitgekeerd resp. 5, 5, 7, 7 en 6 pCt; op de aandelen B (f 500.000) resp. 5, 5, 6, 6 en 5 pCt. Deze percentages geven blijk van een voorzichtig uitdelingspolitiek; van de totale gepubliceerde winst werd door de Rohyp slechts ongeveer de helft uitgekeerd.

Voorburg.
Rotterdam.

Th. M. SCHOLTEN.
R. SLOT.

INTERNATIONALE NOTITIES

Tinovereenkomst Indonesië - Verenigde Staten

De besprekingen tussen Indonesië en de Verenigde Staten, waarvan melding is gemaakt in het vorige nummer van „E.-S.B.”, hebben geleid tot overeenstemming. In wezen gingen de besprekingen niet over een nieuwe overeenkomst. Er bestaat namelijk reeds een overeenkomst, welke de periode bestrijkt van 1952 - 1953 en 1953 - 1954. Krachtens deze overeenkomst zou gedurende genoemde periode door Indonesië aan de Verenigde Staten voor elke periode een hoeveelheid tin worden geleverd van 18.000 tot 20.000 ton tegen een prijs van 1,18 dollar cents fob Indonesië of 1,21 dollar cents cif Verenigde Staten per pond. Er is daarbij een bepaling opgenomen, die de mogelijkheid

opent voor de levering van 18.000 ton tin voor een derde periode, t.w. die van 1954 - 1955. Daarbij is gestipuleerd, dat over de prijs alsnog zal worden onderhandeld.

Aan Indonesische kant heeft men om begrijpelijke reden de wens te kennen gegeven gebruik te willen maken van de geboden optie voor de levering van tin in de periode 1954 - 1955. De terzake gevoerde onderhandelingen dateren in feite reeds van het laatste kwartaal van verleden jaar. Zij hebben thans tot resultaten geleid in dier voege, dat de Amerikanen bereid zijn gevonden gedurende een derde periode alsnog 18.000 ton tin van Indonesië te kopen tegen een prijs, welke het gemiddelde vertegenwoordigt van de marktprijzen van de maand, waarin tot aankoop wordt overgegaan. Het schijnt, dat het eerste contract reeds deze maand ingaat. Daarbij handhaaft Amerika zijn belofte om uit de bestaande voorraden geen tin te verkopen, zodat voor een aanbodsvergroting van die zijde niet behoeft te worden gevreesd. Het is vermoedelijk o.a. in verband hiermede, dat aan Indonesische zijde genoegen werd genomen met het niet fixeren van de koopprijs. De tinmarkt heeft op deze overeenkomst in zoverre gunstig gereageerd, dat haar ondertoon, althans tot dusverre, prijshoudend is te noemen.

In het wijdere verband van de stabilisatie van de grondstoffenprijzen rijst de vraag, of de zojuist afgesloten overeenkomst wat de Amerikaanse houding betreft als representatief voor de toekomst mag worden uitgelegd. In het licht bezien van het rapport van de Commissie-Randall voldoet deze overeenkomst aan de daarin vervatte richtlijnen, welke overigens vrij negatief zijn, t.w. geen prijsfixatie en geen buffervoorraden, verder ook geen multilaterale overeenkomst in de zin van het „wheat agreement”. Zou Amerika voortaan zijn medewerking alleen verlenen op basis van soortgelijke bilaterale overeenkomsten? Of zal het mogelijk ook te vinden zijn voor andere vormen? Zoals bekend, heeft het Amerikaanse Congres zich nog niet uitgesproken over het advies van de Commissie-Randall. Het is mogelijk, dat de Amerikaanse Regering in afwachting daarvan begint met een voorzichtige gedragslijn te volgen zoals boven aangegeven. In elk geval zullen de Amerikanen straks hun houding concreet moeten bepalen op de algemene vergadering van de Verenigde Naties in de herfst van dit jaar, wanneer het rapport van de Commissie van Deskundigen „Commodity Trade and Economic Development” in behandeling zal worden genomen.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De saldo's van de banken bij De Nederlandsche Bank vertoonden per 15 Maart een toeneming tot f 278 mln, vooral als gevolg van een daling van de chartale circulatie en het vervallen van schatkistpapier. Op de geldmarkt bestaat de indruk, dat de omvang van genoemde saldi wel ongeveer voldoende zal zijn voor de vorming van de per 22 Maart van kracht wordende verplichte kasreserves. Inderdaad was er de afgelopen week, hoewel de disconto's voor sommige termijnen schatkistpapier een lichte verhoging ondergingen, van een uitgesproken verkoopdruk op de markt niets te bespeuren.

De mogelijkheid tot het uitzetten van middelen van banken in het buitenland — waardoor geprofiteerd kan worden van de hogere korte rentestanden aldaar —

werd gedurende de verslagweek wederom iets verder verruimd. Met ingang van 15 Maart is nl. aan de banken vergunning verleend om haar termijnverkopen in dollars, Zwitserse francs en Zweedse, Deense en Noorse kronen voor 100 pCt te dekken, welke dekking onder andere kan bestaan uit buitenlands schatkistpapier met een looptijd van ten hoogste 12 maanden.

De kapitaalmarkt.

De aandelenmarkt stond gedurende de verslagweek in sterke mate onder invloed van de koersontwikkeling van de internationaal georiënteerde fondsen, met name Philips en Koninklijke Olie. Reeds maandenlang hadden ter beurze geruchten gecirculeerd over bijstempeling van aandelen Philips van f 750 tot f 1.000, op grond waarvan de koers dezer aandelen reeds sterk was gestegen. Toen in het begin van de verslagweek deze geruchten hun officiële bevestiging vonden, onderging de koers een verdere stijging, die echter door winstnemingen nog van relatief beperkte omvang bleef. Bij aandelen Koninklijke deden geruchten over een hoog slotdividend en een bonus van 20 pCt de ronde. Mede ten gevolge van zeer grote aankopen voor Amerikaanse, Zwitserse en Belgische rekening vertoonden ook deze aandelen een aanzienlijke stijging.

De zeer grote koersstijgingen, die de laatste tijd op de aandelenmarkt plaatsvonden, kwamen tot stand ondanks het verbod van effectenaankopen met geleend geld (het zgn. prolongatieverbod), dat met een enkele uitzondering (nl. voor inschrijvingen op emissies) nog steeds blijft gehandhaafd. De afgelopen week heeft de Minister van Financiën nog eens uitdrukkelijk medegedeeld, dat van hem geen opheffing van dit verbod is te verwachten.

Ook op de kapitaalmarkt werd gedurende de verslagweek een liberalisatiemaatregel getroffen. Er werd nl. aangekondigd, dat het onderscheid tussen locale en internationale (Nederlandse) fondsen wordt afgeschaft; niet-ingezetenen verkrijgen hierdoor meer vrijheid bij hun beleggingen in Nederlandse fondsen.

Mede aan ruilingen, die op grond hiervan plaatsvonden, werd een wat zwakker houding van de obligatiemarkt toegeschreven, waar onder andere sommige staatsfondsen enige koersdaling vertoonden.

Aand. indexcijfers.	12 Maart 1954	19 Maart 1954
Algemeen	177,1	181,6
Industrie	248,3	255,0
Scheepvaart	179,6	185,1
Banken	148,1	149,3
Indon. aand.	62,0	62,8

Aandelen.	12 Maart 1954	19 Maart 1954
A.K.U.	196%	201%
Philips	236	257%
Unilever	261%	257%
H.A.L.	149%	150%
Amsterd. Rubber	128%	124%
H.V.A.	123	120%
Kon. Petroleum	415%	449%

Staatsfondsen.	12 Maart 1954	19 Maart 1954
2½ pCt N.W.S.	77%	77%
3-3½ pCt 1947	98%	97%
3 pCt Invest. cert.	99%	99%
3½ pCt 1951	100 ¹⁵ / ₁₆	101%
3 pCt Dollarlening	93%	93 ⁹ / ₁₆

Diverse obligaties.	12 Maart 1954	19 Maart 1954
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	100 ³ / ₁₆	101
3½ pCt Bataafsche Petr.	102%	102%
3½ pCt Philips 1948	101%	101%
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	97	97%

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Februari 1954

De algemene toestand van de geldmarkt.

Fundamenteel bleef de geldmarkt gedurende de maand Februari liquide. Het uitgeven van de Staatslening had evenwel een wisselende en scherpe incidentie, die om beurten de beschikbare middelen verhoogde en inkromp. Buiten verrekening liep het aanbod van call-geld op bepaalde ogenblikken aanzienlijk op. In het kader van deze liquiditeit konden de banken meestal van het herdisconto afzien, ook wanneer de 18e en de 20e resp. de eerste afbetaling op de Staatslening en de maandelijksse storting der fiscale zegels vielen.

Enkel ter gelegenheid van de vervaldag op het einde van de maand, zagen ze zich verplicht een deel van hun portefeuille op de markt te brengen teneinde zich de nodige liquiditeiten te verschaffen. Overigens kunnen in de deposito's noch in de kredietverlening merkbare bewegingen worden waargenomen.

Kredietverlening door de banken aan de private economie

(in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1945 Dec.	4.168	5.171	23.117
1949 Dec.	3.339	4.006	24.506
1950 Dec.	8.543	10.110	27.739
1951 Dec.	7.526	6.703	33.364
1952 Juni	6.875	5.220	32.913
Dec.	7.903	6.710	36.546
1953 Mrt	7.355	6.053 a)	36.708
Juni	6.915	7.667 a)	35.513
Sept.	6.585	6.876 a)	36.024
Dec.	8.025	5.379	37.320
1954 Jan.	—	5.771	—
Febr.	—	4.869	—

a) Cijfer begin volgende maand, meer karakteristiek voor de vervaldag.

In de algemene kredietpolitiek vielen geen markante wijzigingen te releveren.

De toestand van de banken.

Enkele posten uit de globale bankbalansen

(in miljoenen franken)

	31/12/52	30/6/53	30/9/53	30/11/53	31/12/53
Actief					
Kredieten aan de private economie	36.546	35.513	36.024	35.861	37.320
Handelwissels	11.483	10.063	10.971	11.375	11.880
Prolongatie voorschotten op effecten	1.180	1.334	1.329	1.509	1.512
Diverse debiteuren	14.749	16.125	15.872	15.222	15.792
Acceptaties	9.134	7.991	7.852	7.755	8.136
Kredieten aan de Overheid	42.408	43.287	43.910	44.535	43.753
Passief					
Totale deposito's	64.251	65.369	66.680	66.428	67.431
Op zicht	57.510	57.832	58.724	58.080	58.967
Op termijn	6.741	7.537	7.956	8.348	8.464
Obligaties en kasbons	955	1.206	1.490	1.739	1.921
Eigen middelen	5.770	6.039	6.006	6.005	6.095

Het grote volume handelspapier door de banken zelf bijgehouden wijst op de hoge liquiditeit van de geldmarkt.

In verband met de seizoentoe name van de export tijdens het laatste kwartaal van het jaar, bracht de maand December de traditionele aangroei van de acceptfinancieringen.

De deposito's bereikten anderdeels een nieuw hoogtepunt.

De obligatiemarkt.

Alhoewel de inschrijvingstermijn van de 4½ pCt Staatslening 1954/72 officieel slechts op 11 Februari werd opengesteld bleek deze nieuwe emissie reeds in de loop van Januari de stijging van de obligatiekoersen in belangrijke mate te hebben geremd. In Februari volgde een lichte koersdaling, waarop alleen enkele schatkistcertificaten uitzondering maakten. Zo behaalden de 3½ pCt Schatkistcertificaten 1942 le reeks nog enige koerswinst (0,40) terwijl de emissies 1943, 1944 le reeks en 1947 onveranderd bleven en de 4 pCt Schatkistcertificaten 1949 fr. 0,80 verloren.

Op de emissiemarkt bleef de aandacht geconcentreerd op de 4½ pCt Staatslening 1954/72. De intekeningen bereikten in het totaal 11.514 mln franken, waarvan 3.160 mln door omruiling van 3½ pCt Schatkistcertificaten 1944 le reeks en van 4 pCt kasbons N.M.B.S. Zoals bekend konden genoemde schatkistcertificaten en kasbons eveneens ingewisseld worden tegen 4 pCt Schatkistcertificaten op 5 jaar uitgegeven a pari, en waarop geen intekeningen tegen specien werden aanvaard. Er wordt verwacht dat in de eerstkomende dagen een lening door de Regie van P.T.T. zal worden uitgegeven.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

(in pCt per einde maand)

	Gemiddelde looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Juni 1951	Jan. 1954	Febr. 1954
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,37	4,37
Staatsfondsen	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,63	4,69
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	5,01	5,08
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 jaar	—	—	5,41	4,63	4,72
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	5,15	5,12

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

Het koersverloop op de Brusselse beurs valt over de maand Februari uiteen in twee afgetekende bewegingen waarvan het scheidingspunt zich op de 12e situeert. In de eerste helft liep de in Januari genoteerde hausse van de meeste rubrieken nog verder door, terwijl nadien de koersen bijna eenvormig verzwakten. Deze langzame terugloop werd in de hand gewerkt door de minder vaste stemming op Wall Street. Verder dient de aanhoudende baisse van de steenkolen- en de textielwaarden gesignaleerd.

Uit de ontleding van de bewegingen per rubriek blijkt dat de grootste zich weer niet voordoen in de conservatieve sectoren, behalve misschien de warenhuizen die ingevolge een nieuwe afgetekende vooruitgang van één onder hen, hun gemiddeld koersniveau met 3,7 pCt zagen oplopen. De papiersector zag meerdere van zijn koersen begunstigd door de publicatie van enkele resultaten, die de in de voorafgaande maanden geconstateerde verbeterde activiteit bevestigden. Tussen de koersstijgingen laten we de voedingssector buiten beschouwing daar de aangegeven verbetering grotendeels verband houdt met een herberekening van de indexcijfers ingevolge het wegvallen van 2 brouwerijen (Ixelles en Koekelberg). De hausse op de glasblazerijen kan moeilijk verklaard worden, tenzij misschien door de enghed van de markt van de weinige waarden die in de rubriek bevat zijn. De overige stijgingen zijn meestal van beperkte omvang.

Tussen de dalingen nemen de steenkolen nog de eerste plaats in, en zij werden zelfs niet betrokken in de hausse van de eerste helft van de maand. De gekende afzetmoeilijkheden zijn blijkbaar de oorzaak hiervan.

	26/2/54	29/1/54	Beweging in pCt
Banken	247,1	244,6	+ 1,0
Portefeuille	186,6	189,5	+ 1,5
Trusts	154,4	152,8	+ 1,0
Gas en electriciteit	250,4	253,0	- 1,0
Metaalnijverheid	210,8	211,4	- 0,3
Scheikundige producten	175,2	175,6	- 0,2
Steenkolennijverheid	180,8	188,9	- 4,3
Spiegelglas	66,8	69,2	- 3,5
Glasblazerijen	90,8	84,6	+ 7,3
Bouwnijverheid	207,1	204,6	+ 1,2
Textiel	172,7	175,2	- 1,4
Koloniale	462,8	462,3	+ 0,1
Voeding	117,5	109,5	+ 7,3
Verscheidene	237,1	235,9	+ 0,5
Brouwerijen	68,8	68,5	+ 0,4
Papiernijverheid	342,4	331,6	+ 3,3
Warenhuizen	408,6	394,0	+ 3,7
Algemeen	225,5	227,1	- 0,7

Het netto beursrendement van 75 toonaangevende aandelen beliep einde Februari 4,89 pCt tegen 4,74 pCt een maand tevoren.

Kortrijk.

Dr L. DELMOTTE.

STATISTIEKEN

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN JANUARI 1954

(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt)

NAAM	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reëel)	Rentevoet	Looptijd
Januari:					
Obligaties					
<i>Overheid:</i>					
Investeringscertificaten	197	100	197	3	16 ¹⁾
Gemeente Enschede	12.000 ²⁾	100	12.000	2½	40
Koninkrijk der Nederlanden	300.000	99	297.000	3½	40 ¹⁾
<i>Particulier:</i>					
Hervormde Gemeente te Loosduinen	250	100	250	4	40 ³⁾
Aandelen					
Nationaal Grondbezit N.V., 's-Gravenhage	500	100	500 ⁴⁾		

¹⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing te allen tijde toegestaan.

²⁾ Versterkte en/of vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.

³⁾ Waaraan op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst f 3.000.000.

⁴⁾ Verplichte storting 20 pCt.

EMISSIES IN 1954

(Reële bedragen in duizenden guldens)

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Uit omzetting van andere beleggingen en geblokkeerd tegoed	Nieuw geld
Januari	309.447	500	309.947	—	197	309.750

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND¹⁾ 2)

Maand	Totaal aantal werklozen ³⁾	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
28 Febr. 1953	130.300	53.100	13.700	17.800
31 Maart 1953	95.200	35.500	7.200	11.700
30 April 1953	83.700	27.800	8.100	11.300
30 Mei 1953	68.700	22.700	4.100	9.600
29 Juni 1953	61.800	19.700	3.600	8.900
31 Juli 1953	61.100	20.800	2.900	8.600
31 Augustus 1953	60.300	19.800	3.000	8.200
30 September 1953	59.000	17.500	2.000	7.600
31 October 1953	63.700	18.800	3.900	18.900
30 November 1953	74.400	22.900	7.800	11.200
31 December 1953	99.800	32.900	16.000	16.000
31 Jan. 1954	109.800	35.400	19.500	19.900
27 Februari 1954	108.800	34.200	20.800	19.800

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Alle cijfers zijn exclusief de D.U.W.-arbeiders, die van Januari 1953 af niet meer als werklozen worden beschouwd.

³⁾ Inclusief personen, die tewerkgesteld waren op Gemeentelijke Sociale Werkvoorzieningsobjecten voor handarbeiders en op Werkverruimingsobjecten voor hoofdarbeiders.

DE NEDERLANDSCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt en Muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalingsaccorden	Voorschotten in rekening courant
15 Febr. 1954	2.936.939	1.449.753	5.620	196.517	42.144
22 Febr. 1954	2.936.616	1.486.113	5.452	195.578	31.253
1 Mrt 1954	2.935.974	1.512.030	562	208.197	37.978
8 Mrt 1954	2.935.623	1.542.874	337	199.712	35.041
15 Mrt 1954	2.935.593	1.498.882	580	186.752	31.088
22 Mrt 1954	2.935.451	1.521.049	499	189.360	30.415

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalingsaccorden	Anderenaldi van niet-ingezetenen
15 Febr. 1954	3.178.298	2.538.404	1.034.188	1.015.535	57.116	22.348
22 Febr. 1954	3.192.274	2.544.841	959.117	1.015.535	63.107	22.283
1 Mrt 1954	3.305.794	2.463.516	1.044.871	1.027.048	81.161	22.619
8 Mrt 1954	3.242.111	2.544.382	1.073.600	1.027.048	93.198	22.358
15 Mrt 1954	3.201.524	2.522.967	983.618	1.027.048	52.332	22.583
22 Mrt 1954	3.187.571	2.555.776	920.686	1.027.048	64.538	23.141

NATIONALE BANK VAN BELGIË

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegood op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspanier op België en overblijfselacten	Voorschotten in rekening courant
2 Febr. 1954	39.075	951	14.692	13.950	418
11 Febr. 1954	39.356	613	14.664	14.128	221
18 Febr. 1954	39.356	613	14.697	12.267	366
25 Febr. 1954	39.356	617	14.779	12.287	302
4 Mrt 1954	39.356	583	14.835	13.394	290
11 Mrt 1954	39.356	563	15.078	11.473	290

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi				Verbindenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam. v.	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Anderen
4 Febr. 1954	246	00.335	2	199	1.102	1.770	494	760
11 Febr. 1954	243	199.598	6	118	1.129	2.477	292	761
18 Febr. 1954	257	98.111	6	109	1.127	2.329	335	735
25 Febr. 1954	260	98.234	1	105	1.196	2.067	531	720
4 Mrt 1954	271	98.344	6	111	1.146	1.473	845	461
11 Mrt 1954	271	98.344	6	111	1.146	1.473	845	461

BANK INDONESIA

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en saldi aan convertiebele valuta	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Devisenfondsvalluarekening	Disconto's en voorschotten op onderhand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. Indon.
3 Febr. 1954	1.552.802	546.247	248.065	451.241	1.767.389
10 Febr. 1954	1.357.144	556.522	432.428	450.292	1.890.221
17 Febr. 1954	1.357.144	529.242	401.808	506.466	1.865.567
24 Febr. 1954	1.357.618	519.825	373.167	521.749	1.893.323
3 Mrt 1954	1.357.618	524.781	401.544	442.161	1.911.040
10 Mrt 1954	1.357.618	500.130	364.402	464.099	2.009.682

Data	Bankbiljetten in omloop	Devisenfondsbuitenlandse passiva	Rekening courant saldi	
			v/d Reg. v/d Rep. Indon.	Van anderen
3 Febr. 1954	5.017.261	1.155.177	494.868	1.547.977
10 Febr. 1954	5.113.495	1.177.436	494.868	1.543.904
17 Febr. 1954	5.131.358	1.232.071	494.868	1.441.674
24 Febr. 1954	5.121.484	1.259.830	494.868	1.426.450
3 Mrt 1954	5.057.063	1.287.225	494.868	1.443.485
10 Mrt 1954	5.097.019	1.261.327	494.868	1.483.206

Muntbiljettenomloop per 3 Febr.	Rp. 404.921.009,25
Muntbiljettenomloop per 10 Febr.	Rp. 405.630.268,75
Muntbiljettenomloop per 17 Febr.	Rp. 406.442.291,75
Muntbiljettenomloop per 24 Febr.	Rp. 404.625.037,75
Muntbiljettenomloop per 3 Mrt	Rp. 405.926.096,25
Muntbiljettenomloop per 10 Mrt	Rp. 402.164.301,75